

**Cyrlometodějská teologická fakulta**  
**Katedra křesťanské sociální práce**  
**Charitativní a sociální práce**

Kateřina Krhánková

**Aspekty práce s mládeží v salesiánských  
střediscích využitelné pro dobrou praxi  
nízkoprahového zařízení pro děti a mládež**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Th.Lic. Michal Umlauf

**2010**

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....  
Kateřina Krhánková

Motto: „Jednejme tak, aby nám bylo dobře  
na tomto světě i na věčnosti.“

Sv. Jan Bosko

# Obsah

<b>ÚVOD</b>	<b>6</b>
<b>1. NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ NA ÚZEMÍ ČR</b>	<b>8</b>
1.1 Kořeny vzniku NZDM	9
1.2 Vymezení NZDM v intencích zákona	11
1.3 Rizikové chování cílové skupiny NZDM	14
1.4 Poruchy chování - faktor významný pro vznik rizikového chování dětí a mládeže	19
1.4.1 Lhaní	21
1.4.2 Útěky a toulání	22
1.4.3 Krádeže	23
1.4.4 Agresivní porucha chování – šikana	24
1.4.5 Náprava a terapie poruch chování jako příležitosti pro NZDM	26
1.5 Metody práce užívané v NZDM	27
1.5.1 Specifický program prevence	28
1.5.2 Kontaktní práce a terénní sociální práce	29
<b>2 SPOLEČNOST SVATÉHO FRANTIŠKA SALESKÉHO</b>	<b>31</b>
2.1 Působení salesiánů v České republice	33
2.2 Don Bosko	36
2.3 Výchova podle Dona Boska	41
2.3.1 Preventivní systém	42
2.3.2 Výchovná komunita	43
2.3.3 Výchovné prostředí	44
2.4 Salesiánská střediska mládeže	44

<b>3</b>	<b>ASPEKTY PRÁCE S MLÁDEŽÍ V SALESIÁNSKÝCH STŘEDISCÍCH MLÁDEŽE</b>	<b>47</b>
<b>3.1</b>	<b>Konkrétní poukazy na aspekty preventivního systému aplikované v praxi salesiánů</b>	<b>48</b>
3.1.1	Rodinný duch	49
3.1.2	Zásady komunikace v preventivním systému	51
3.1.3	Pravidla jako poskytnutí opěrných bodů	52
3.1.4	Salesiánská výchova k hodnotám	54
3.1.5	Usměrnění agresivity v kontextu s Boskovým preventivním systémem	56
<b>3.2</b>	<b>Aspekty Boskova preventivního systému v dobré praxi NZDM</b>	<b>57</b>
	<b>ZÁVĚR</b>	<b>58</b>

# Úvod

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež je poměrně novou sociální službou. Sociální práce s cílovou skupinou, nazvanou odborníky příznačně „dětí ulice“, hledá vlastní metody práce. Východiskem se staly metody kontaktní práce, vycházející z moderních poznatků sociologie, psychologie, pedagogiky a sociální práce. V důsledku politických a celospolečenských změn v soudobé české společnosti není vytvořena prozatím tradice sociální práce s dětmi a mládeží, ohroženými vlastním rizikovým chováním. Inspiraci proto hledají čeští odborníci především v zahraničí.

Oproti tomu tradiční zkušenost z práce s mládeží má Společnost svatého Františka Saleského neboli Salesiáni Dona Boska. Jde o kongregaci katolické církve. Na našem území působí Česká provincie této kongregace již od roku 1927. Domnívám se, že dílo Dona Boska má nadčasový charakter. Salesiánská střediska mládeže na našem území po listopadové revoluci roku 1989 úspěšně navazují na svou činnost, která byla násilně přerušena v roce 1950 tehdejším státním režimem. Jedinečný výchovný styl, nazvaný samotným Boskem jako preventivní systém, nachází v praxi salesiánských středisek mládeže stěžejní a ničím nenahraditelné místo. Tato střediska rovněž sami úspěšně provozují nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

Ve své práci bych ráda zjistila, o co mohou aspekty práce v salesiánských střediscích mládeže obohatit dobrou praxí nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Také bych ráda zmapovala současné pojetí preventivního systému Dona Boska a jeho praktické využití ve výchově současných dětí a dospívajících. Domnívám se, že pro praxi nízkoprahových zařízení pro děti a mládež mohou být některá východiska a zásady důležitou inspirací.

Nejdříve se budu zabývat současným stavem, týkajícím se problematiky nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Následně se chci pokusit charakterizovat cílovou skupinu klientů. Uvedu rovněž nejčastější obtíže, se kterými se pracovníci nízkoprahových zařízení pro děti a mládež u svých klientů setkávají. Dále představím Společnost svatého Františka Saleského.

Zaměřím se na působení salesiánů na našem území a činnost salesiánských středisek mládeže. Ve třetí části své práce se budu zabývat konkrétními aspekty z praxe salesiánských středisek mládeže a jejich možným uplatněním při poskytování sociální služby nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

Odborné literatury s tematikou práce v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež je v českém prostředí zatím poměrně málo. Jako stěžejní jsem pro svou práci zvolila antologii textů České asociace streetwork, nazvanou Kontaktní práce. Ve své práci chci také využít vlastní zkušenost z práce v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež a znalostí získaných z absolvování vzdělávacího programu Základy nízkoprahových služeb Kontaktní pracovník v sociálních službách v rozsahu 230 vyučovacíh hodin. Zmíněný akreditovaný kurz realizovala Česká asociace streetwork.

Dále budu ve své práci používat literaturu s tematikou křesťanské výchovy Dona Boska, které je podle mého názoru relativní dostatek. Abych zabezpečila aktuálnost a živost práce s mládeží v salesiánských střediscích mládeže, využiji dostupné informace z webových stránek kongregace. Rovněž jsem se rozhodla navštívit jedno ze salesiánských středisek mládeže, abych získala osobní zkušenost a náhled na činnost této instituce.

# 1. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež na území ČR

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) jsou v ČR relativně novým fenoménem, přestože techniky práce, kterou využívají, mají historické kořeny již v prvních aktivitách křesťanské pomáhající služby.

Sociální služby jako celek zahrnují tři základní oblasti služeb. Jde o sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Služby sociální prevence slouží k předcházení a zabraňování sociálnímu vyloučení, které vzniká zejména z důvodu existence sociálně negativních jevů. NZDM se stala účinností zákona 108/2006 Sb. jednou ze sociálních služeb z oblasti služeb sociální prevence.

Zákon č. 108/2006 o sociálních službách §62 sociální službu NZDM definuje takto: „*Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy.*“

Sokol a Treflová uvádí jako obecné poslání sociální služby, citují: „*snahu umožnit lidem, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci, zůstat rovnocennými členy společnosti a využít jejich přirozených zdrojů.*“<sup>1</sup> Pomoc s nalezením řešení nepříznivé sociální situace, s orientací ve společnosti, se začleněním se do společnosti v roli jejího plnohodnotného člena a v neposlední řadě pomoc při hledání přirozených zdrojů dětem a mladým lidem, ohroženým společensky nežádoucími jevy, je úkolem NZDM.

---

<sup>1</sup> Srov. Sokol, R. Treflová, V. *Sociální pracovník v rezidenčních zařízeních sociálních služeb*. ASPI. Praha 2008. s. 56



## 1.1 Kořeny vzniku NZDM

K etablování a velkému rozvoji fenoménu NZDM na našem území došlo na konci devadesátých let minulého století<sup>2</sup>. Dnešní podobě NZDM jako sofistikované sociální služby předcházely vznik jednoduchých klubů pro mládež a experimentování s metodou práce na ulici tzv. streetworkem a to především na státní úrovni. V roce 1994 byla jako článek sociální prevence pokusně zavedena funkce sociálního asistenta<sup>3</sup>. Šlo o specializovaného pracovníka okresních úřadů, pracujícího s cílovou skupinou na jejím teritoriu a v čase, přizpůsoben její specifické potřebě. Cílem bylo zavedení alternativní metody sociální práce s dětmi školního věku a mládeží, ohrožené nebo již zasažené sociálně patologickými jevy. Paralelně k tomuto institutu docházelo k rozvoji streetworku na úrovni nestátních organizací<sup>4</sup>. Pro toto období byla charakteristická jak silná stránka nově vznikajícího projektu na nevládní úrovni, kterou je nadšení a množství energie, spojené s chutí do práce, ale i slabá stránka v podobě práce na amatérské úrovni.

Zcela zásadní význam mělo navázání spolupráce s kolegy ze Spolkové republiky Německo<sup>5</sup>. Výsledkem spolupráce byla koncepce uceleného vzdělání v oblasti problematiky streetworku s následným rozšířením teoretického zázemí této metody sociální práce na našem území. Na základě zkušeností ze stáží v Sasku začali sociální asistenti zakládat od roku 1995 svá zázemí. Řada z nich se stala základem pro současnou podobu NZDM. Současně vznikla obdobná zázemí na úrovni nestátních organizací<sup>6</sup>.

V dubnu 1997 byla založena Česká asociace streetwork (dále jen ČAS) jako profesní organizace, sdružující odborníky z praxe i teoretických pracovišť

---

<sup>2</sup> K intenzivnímu rozvoji došlo zejména v letech 1999 – 2002.

<sup>3</sup> Došlo k tomu na základě usnesení vlády č. 341/94, k Programu sociální prevence a prevence kriminality.

<sup>4</sup> Prvotně šlo jen o cílovou skupinou drogově závislých, později se tato metoda práce začala aplikovat i na jiné cílové skupiny (prostitutky, bezdomovce, Romy, tzv. „dětí s klíčem na krku“, současnou terminologii označované jako neorganizované děti a mládež na ulici apod.).

<sup>5</sup> Konkrétně jde o Saskou sociální akademii, která ke spolupráci přizvala odborníky ze starých spolkových zemí.

<sup>6</sup> Jako příklad uvádím Milíčův dům v Jaroměři, Krok v Praze atd.

v oblasti streetwork. Cílem ČAS bylo vytvoření platformy pro odborný dialog na všech úrovních, zastřešení supervize, vytvoření metodiky streetwork, rozvoj vzdělání, výměna informací atd. Od ledna 2001 rozšířil ČAS pole své působnosti i na problematiku NZDM. K dílčím cílům této aktivity patřila definice NZDM, vymezení činnosti NZDM oproti jiným institucím, spolu se stanovením měření kvality. Později se dílčí cíle spojily v prioritní cíl, kterým bylo vytvoření standardů pro NZDM. Z této činnosti později vyplynuly další kroky, počínající projektem Rozvojových auditů NZDM a končící seminářem s výstupem Definitivního dokončení standardů NZDM, včetně odborného pojmosloví.

K další zásadním milníkům na cestě rozvoje v oblasti NZDM byla aktivní grantová politika nadací. Významná finanční podpora vyřešila existenční problémy mnoha klubů. Podpora samosprávných a státních orgánů tvořila v jejich rozpočtech minoritní část.

Od roku 2005 ČAS společně s Národním vzdělávacím fondem CEKAS realizuje dva projekty s podporou Evropského sociálního fondu zaměřené na vzdělávání pracovníků v NZDM. Oba projekty svou koncepcí směřují k rozvoji vzdělání pracovníků v oboru, přípravě poskytovatelů sociální služby NZDM na inspekci sociálních služeb a iniciaci zavádění standardů kvality do praxí jednotlivých NZDM.

Na streetwork s dětmi a mládeží v nízkoprahových zařízeních a komunitních centrech byl zaměřen program Děti ulice Nadace Open Society Fund Praha. Významnou podporu přinesl i program Gabriel Nadace rozvoje občanské společnosti se zaměřením na volný čas neorganizovaných dětí a mládeže ve věku 6 – 20 let. Jedním z dalších zdrojů podpory byl Fond mládeže Levi Strauss & CO Nadace Via vypsáný na podporu projektu inovativnosti nízkoprahových klubů. V roce 2006 podpořila Nadace české spořitelny Via především nově vzniklé nízkoprahové kluby.

Dlouhodobá podpora rozvoje oboru a nízkoprahových zařízení nejen na poli grantové politiky, ale zejména v podpoře Public relation byla získána u Nadace Vodafon ČR programem VPOHO<sup>7</sup>.

---

<sup>7</sup> Významný podíl na realizaci tohoto projektu má dlouhodobá spolupráce ČAS s představiteli nadace.

V roce 2000 došlo k prosazení NZDM do typologie sociálních služeb MPSV. Mimo jiné zainteresované instituce se o tento významný počín zasadila i ČAS. Výsledkem těchto snah o plnohodnotné začlenění NZDM do oblasti sociálních služeb bylo připomínkování ČAS připravovaného zákona o sociálních službách a následné zařazení terénní sociální práce a NZDM mezi služby sociální prevence v zákoně č. 108/2006 o sociálních službách.

## **1.2 Vymezení NZDM v intencích zákona**

Dle zpracování Sokola a Treflové má být pomoc prostřednictvím sociálních služeb v intencích zákona dostupná, efektivní, bezpečná, hospodárná a bezpečná.

K dostupnosti sociální služby NZDM přispívá skutečnost, že služba může být poskytována anonymně, zařízení NZDM jsou obvykle umístována ve výhodné lokalitě a s důrazem na přizpůsobení se uživatelům služby. Jsou zřizována například poblíž velkých sídlišť, škol, parků apod. Informovanost o těchto zařízeních bývá přizpůsobena preferencím přijímání informací specifické skupině. Přizpůsobení se týká jazyka, volby vzhledu propagačního materiálu a podoby propagačních akcí tematicky zaměřených na zájmy dětí a mládeže. Služba je poskytována bez úhrady.

Aby byla služba efektivní, poskytovatelé sociální služby NZDM vytvářejí taková zařízení, která jsou přizpůsobená svou organizací, vzhledem a vybavením specifickým požadavkům svých uživatelů. Programy těchto zařízení jsou vytvářeny s ohledem na tyto potřeby.

Zařízení NZDM vytváří bezpečný a co možná nejpodnětnější prostor k trávení volného času svých uživatelů. Pracovníci NZDM dbají rovněž na správnou a soustavnou aplikaci bezpečnostních předpisů do praxe zařízení.

Hospodárnost zabezpečují poskytovatelé sociální služby NZDM tím, že maximálně využívají veškeré zdroje (např. dobrovolnickou práci).

Ochrana lidských práv a svobod uživatele služby NZDM, individuace služby, odbornost a provozní zabezpečení jsou zaručeny písemným

vypracováním vnitřních pravidel a předpisů jednotlivých poskytovatelů. Jsou to jedny z kroků, které zabezpečují kvalitní poskytování služby.

Preferencí při poskytování sociální služby NZDM je maximální možná míra podpory samostatnosti a svébytnosti. K dalším patří ochrana důstojnosti osoby, která se ocitla v nepříznivé sociální situaci. Ke schopnosti podporovat uživatele služby k naplňování cílů, kterých chtějí s pomocí služby dosáhnout při řešení vlastní nepříznivé sociální situace, jsou využívány specifické metody sociální práce souhrnně nazvané jako kontaktní práce.

Při poskytování sociální služby jsou z hlediska místa poskytování sociálních služeb rozlišovány tyto formy: pobytová, ambulantní<sup>8</sup> a terénní<sup>9</sup>. V praxi NZDM se vyskytuje obvykle forma ambulantní či terénní, případně kombinace obou předchozích forem tak, aby využití sociální služby bylo co nejvíce efektivní.

Rozsah úkonů poskytovaných v rámci sociální služby NZDM stanovuje podrobně § 27 vyhlášky MPSV č. 505 ze dne 15. 11. 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Nyní uvedu základní činnosti a úkony při poskytování sociální služby NZDM s ohledem na jejich praktickou realizaci. Těmito činnostmi se rozumí výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů a pomoc při obstarávání osobních záležitostí.

Zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity, pracovní výchovná práce s dětmi, nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností a zajištění podmínek pro přirozené vzdělávání patří k základním činnostem NZDM. K jejich praktické realizaci přispívá zejména pobyt v zařízení NZDM, kontaktní práce<sup>10</sup>, situační

---

<sup>8</sup> Klient za službou dochází, je doprovázen nebo dopravován do zařízení sociálních služeb.

<sup>9</sup> Služba je poskytována klientům v přirozeném prostředí.

<sup>10</sup>Metoda práce, při které pracovník cíleně navazuje rozhovor či jinou interakci za účelem hledání a stanovení cílů využití sociální služby.

intervence<sup>11</sup>, doučování, rozvoj kognitivních a motorických dovedností, hygienických a společenských návyků a volnočasové aktivity, spolu s realizací různých druhů dílen.

Aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích, odehrávajících se ve společenském prostředí, přináší zprostředkování kontaktu se společenským prostředím. Tato činnost je nedílnou součástí všech aktivit realizovaných v NZDM.

Poskytování socioterapie vede k udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob. Prakticky jde o poskytování poradenství, pomoc v krizi či individuální práci nebo práci se skupinou.

Pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů a pomoc při obstarávání osobních záležitostí se uskutečňuje konkrétní pomocí pracovníka klientovi s vyřizování běžných záležitostí. Pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob se v praxi NZDM realizuje prostřednictvím informačního servisu, poradenstvím, kontaktem s institucemi ve prospěch klienta, zprostředkováním dalších služeb s případným doprovodem a prací s blízkými osobami.

Služba sociální prevence NZDM nabízí zejména smysluplné využití volného času. Cílem služby je zlepšit kvalitu života klienta předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik, souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace.<sup>12</sup>

Z litery zákona lze vyvodit užší a konkrétnější specifikaci dílčích cílů NZDM. Jde o to, dětem a mládeži zabezpečit podporu pro zvládnutí obtížných životních situací a zajistit snížení sociálních rizik. Tato rizika obvykle vyplývají z konfliktních společenských situací a rizikového chování samotných

---

<sup>11</sup> Jde především o poskytnutí zpětné vazby k aktuálnímu chování klienta či vzniklé situaci. Ta pak může být jak pozitivní, tak negativní.

<sup>12</sup>Srov. *Zákon 108/2006 Sb. O sociálních službách*. § 62

dospívajících. Zvýšením sociálních schopností a dovedností, podporou sociálního začlenění do skupiny vrstevníků i do společnosti včetně zapojení do dění místní komunity lze takovou podporu uskutečnit v praxi. Součástí podpory je nezbytná psychická, fyzická, právní a sociální ochrana během pobytu v zařízení. Nezbytné jsou rovněž podmínky pro realizaci osobních aktivit, zlepšování kvality života dospívajících a předcházení nebo snižování zdravotních rizik, souvisejících s jejich způsobem života. Pracovníci NZDM se také snaží o zlepšení orientace v sociálním prostředí svých klientů a o vytvoření podmínek k řešení jejich nepříznivé sociální situace.<sup>13</sup>

Oproti předchozí právní úpravě<sup>14</sup> si dle Sokola a Treflové klade zákon 108/2006 Sb. O sociálních službách za prioritní cíl, citují: „*co nejširší podporu procesu sociálního začleňování a sociální soudržnosti společnosti.*“<sup>15</sup>

### **1.3 Rizikové chování cílové skupiny NZDM**

V zákoně 108/2006 Sb., O sociálních službách významnou měrou dostaly prostor i nově pojaté cílové skupiny uživatelů sociálních služeb. Ráda bych se zde zamyslela nad specifikací pojmu děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy jako cílové skupiny sociální služby NZDM.

S pojmem „riziková mládež“ a s jeho chápáním v kontextu vážného sociálního problému se dle Matouška<sup>16</sup> setkáváme až v novověku, respektive v posledních dvou stoletích. Za příčiny vzniku tohoto jevu lze považovat historické události, které vedly k oslabení dosavadních systémů kontroly. Během industrializace se přesunula značná část obyvatel z venkova do měst. Došlo tak k narušení kontinuity tradiční vazby lidí na širokou rodinu a na místní komunitu. Ne každý jedinec byl schopen obstát před vysokými nároky života ve městě. Vzrostl tak počet osob vykořeněných, sociálně deprivovaných a padajících

---

<sup>13</sup> Zpracováno dle metodiky ČAS určené pro NZDM.

<sup>14</sup> Míňen je zákon 100/1988 Sb. O sociálním zabezpečení.

<sup>15</sup> Srov. Sokol, R. Treflová, V. *Sociální pracovník v rezidenčních zařízeních sociálních služeb*. ASPI. Praha 2008. s. 56

<sup>16</sup> Doc. PhDr. Oldřich Matoušek vedoucí katedry sociální práce FF UK v Praze, klinický psycholog a psychoterapeut

na dno společnosti. V důsledku revoluce roku 1848 (nazývané též Jaro národů či Rok revoluce)<sup>17</sup> došlo k omezení vlivu církve a vlivu šlechty na tradiční sféry života jedince. V současnosti se systémy sociální kontroly přesunuli do soukromé sféry.

Spolu se zavedením institutu sociálního asistenta<sup>18</sup> vyvstala potřeba specifikovat cílovou skupinu, na kterou byla práce sociálního asistenta zaměřena. Jednalo se především o děti staršího školního věku, mladistvé a případně i mladé dospělé. Rizikový způsob života byl pak charakterizován trávením většiny volného času na ulici. Typická je určitá nápadnost těchto dospívajících. Za nápadnost v tomto kontextu lze považovat trávení volného času bez smysluplné náplně, prvky asociálního až antisociálního chování v jejich jednání, svérázný obtěžující způsob komunikace, nápadná provokující úprava zevnějšku jako oblečení, účes apod. Dovolím si spatřovat podobnost vymezení pojmu riziková mládež s klasifikací pojmu děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy.

Dále považuji za nezbytné vymezit ve své práci prostor pro uchopení pojmu společensky nežádoucí jevy v kontextu ohrožení dětí a mládeže.

Zcela zásadní vliv na chování dítěte či dospívajícího jedince má primární rodina. Britský sociolog Giddens mluví o dnešní podobě rodiny jako o tzv. skořápkové instituci. Účelem založení rodiny je výhradně emoční uspokojování potřeb dospělých, rodina se vyznačuje nízkou stabilitou. V důsledku ekonomického tlaku a zaměření soudobé společnosti prioritně na výkon tráví většina rodičů většinu dne v zaměstnání. Volný čas dítěte se tak může stát neorganizovaným a s absencí kontroly dospělého. Vliv vrstevnické

---

<sup>17</sup> Jednalo se o sérii revolucí, které zasáhly Evropu. Za počátek je historiky považován 12. leden 1848 (Sicílie). Odtud se vlna nepokojů přesunula do Francie a pak na celý evropský kontinent. Dělnictvo zakládalo podpůrné spolky s podobnými cíly, jaké měly řemeslnické cechy již od konce 17. století. Majetnější vrstvy se obávaly podpůrných spolků jako nátlakových skupin, schopných potenciálně ovlivňovat politické dění. Ve Francii a Rakousku se tyto spolky dostaly pod státní kontrolu až po roce 1848.

<sup>18</sup> Zpracováno dle publikace: Klíma, Petr. Herzog, A. Kunc, S. Racek, J. Zahradník, M. *Kontaktní práce – antologie textů České asociace streetwork*. ČAS. 2007

skupiny se v takém případě snadno dostává do popředí zájmů a preferencí dítěte. Toto riziko vzniká více u dětí z disfunkčního rodinného prostředí. Až polovina manželství končí rozvodem. Dítě je tak často vychovááno pouze jedním z rodičů, který na výchovu nemusí stačit. Neúplná rodina má obvykle ztížené podmínky pro plnění svých základních funkcí<sup>19</sup>. Traumatizující zážitek rozvodu či rozchodu rodičů se stává častou příčinou obtíží v psychologickém a sociálním fungování dětí u obou pohlaví. Nezanedbatelnou část dětské populace tvoří rovněž sirotci. Tyto děti jsou o podporu biologických rodičů zcela ochuzeny. Ústavní výchova může predisponovat některé z těchto jedinců k sociálnímu selhání. Dojde-li k narušení ekonomické funkce rodiny a v jeho důsledku k nízké kvalitě bydlení, špatné stravě a špatné hygieně, je dítě či mladiství vystaveno riziku ohrožení i v úplné rodině. Selhání rodiny jako takové exponuje dítě situacím, které bývají nad jejich možnosti přizpůsobení a schopnosti je řešit.

K problematice nevhodného rodinného prostředí v souvislosti s poruchami chování u rizikové mládeže patří bezpochyby i syndrom týraného dítěte (dále jen CAN)<sup>20</sup>. Dle Slowíka mohou být některé nestandardní projevy chování také průvodním jevem CAN. Tento syndrom je charakterizován zejména citovou deprivací postiženého dítěte. Jde o fyzické nebo psychické zneužívání, resp. sexuální zneužívání. Vágnerová charakterizuje CAN jako skutečnost, kterou tvoří dva faktory. Prvním z nich je ohrožení dalšího vývoje dítěte v důsledku fyzického či psychického utrpení, způsobeného ubližováním. Další faktor vytváří skutečnost, že týrajícími osobami jsou paradoxně často rodiče týraného dítěte, kteří by měli naopak dítěti poskytovat jistotu a bezpečí. V ohrožení jsou zejména děti s odchylkami od normy. Jsou jimi zejména děti s nesrozumitelným chováním.<sup>21</sup> Dále pak děti s nadměrně zatěžujícími projevy chování<sup>22</sup>, děti nesplňující očekávání<sup>23</sup> a děti vymáhající uspokojení svých potřeb.<sup>24</sup>

---

<sup>19</sup> Těmito funkcemi jsou biologicko-reprodukční, výchovná, citově emocionální a ekonomická funkce.

<sup>20</sup> CAN je zkratkou vytvořenou ze začátečních písmen anglických slov Child Abused and Neglect = dítě zneužívané a zanedbané.

<sup>21</sup> Jsou to děti postižené, nehezké, neprospívající, sociálně neohrabané, nešikovné apod.

<sup>22</sup> Obvykle to bývají děti hyperaktivní a nemocné.

<sup>23</sup> Sem lze zařadit děti postižené, nehezké, neprospívající, sociálně neohrabané, nešikovné apod.



Citují: „*Významným důsledkem týrání je postupná fixace negativního sebehodnocení a z něho vyplývajícího nedostatku sebedůvěry a sebevědomí týraného dítěte.*“<sup>25</sup>

Na tomto místě chci zdůraznit, že úkolem sociálního pracovníka NZDM je mimo jiné budování otevřené spolupráce s místním Odborem sociálně právní ochrany dítěte. V případě podezření na syndrom CAN je jeho profesní, ale i občanskou povinností na tuto skutečnost upozornit příslušné instituce.

K dalším z poměrně diskutovaných témat naší doby patří vliv medií. Nejen prezentace agresivity a násilí je však spojená s touto aktuální problematikou. U dětí s menším vlivem na formaci jejich osobnosti, který vychází z rodinného prostředí, dochází k nekritickému obdivu medií propagovaných idolů. Morální kvality a chování takových idolů je však až příliš často za hranicí normality a leckdy i za hranicí zákona. Vybíral se ke zmiňované problematice vyjadřuje, citují: „*Příjemci masových zpráv nejsou a ani nemohou být jejich důkladnými analytiky. Již tím se zvyšuje jejich emocionální a postojová ovlivnitelnost.... Médium (kniha, fotografie v časopise, televizní vysílání), ale také jen výrok nebo třeba mapa ovlivňují naše představy – například o tom, co je dobré a co zlé, o kráse, ovlivňují zpracování (ukládání) našich představ.*“<sup>26</sup> U dětského příjemce masmediálních informací teprve dochází k tvorbě hodnotového systému. Jako takový je tedy snadno ovlivnitelný a nezřídka v negativním smyslu.

K faktorům, které mohou chování dětí a dospívajících ovlivnit, patří i městský životní styl. Specifikem života ve městě jsou i s ním spojená rizika. Pro děti a mládež je to zejména mnoho příležitostí k rizikovému trávení volného času a poměrně velká dostupnost různých typů návykových látek. Vznik závislosti na návykových látkách vede k často nenapravitelným škodám na zdraví a degeneraci osobnosti. Mezi sociální důsledky patří přerušení vazeb

---

<sup>24</sup> V tomto případě jde často právě o deprivované děti.

<sup>25</sup> Srov. Vágnerová, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky*. Portál. Praha 2002. s. 337

<sup>26</sup> Srov. Vybíral, Zdeněk. *Psychologie komunikace*. Portál. Praha 2005. s. 161

s nejbližším okolím, kriminalita spojená s opatrováním finančních prostředků na návykovou látku apod. Mládež je rovněž ohrožena aktuální nelátkovou závislostí, zejména pak gamblerstvím. Následné zadlužení se stává příčinou až bezvýchodných a těžce řešitelných situací. Dalším poměrně novým fenoménem je bezdomovectví. Ohroženi jsou především děti a mládež z disfunkčních rodin či na útěku z ústavních zařízení.

Po roce 1995 se v ČR významně projevil sociální jev, kterým je nezaměstnanost. Rovněž obecně stoupají nároky na vzdělání a kvalifikaci. Školský systém, zaměřený na výkon, se svými nároky na žáka pro disponované jedince<sup>27</sup> může stát neosobní institucí. Problémy se zvládnutím školní docházky<sup>28</sup> mohou vyústit až v odpadnutí ze standardní vzdělávací dráhy. Doposud chráněný jedinec je následně konfrontován s tvrdou realitou tržní ekonomiky. Hodnota nekvalifikované práce na trhu práce je nízká, pracovních příležitostí bez kvalifikace málo. Riziko nezaměstnanosti hrozí však i jedincům, kteří řádně dokončili přípravu na budoucí povolání. Nedostatek praxe či obtíže se zvládnutím přechodu od vzdělání k zaměstnání mohou být rovněž příčinou nezaměstnanosti mladého člověka. Nezaměstnanost, nadměra volného času a v neposlední řadě nedostatek finančních prostředků se tak stávají dalším ohrožením.

Trend v přístupu k socializaci chlapců se dle Matouška vyznačuje tvrdostí, s následnou neschopností rozeznat vlastní emoce a přiměřeně s nimi zacházet. Citují: „*Kindlon a Thomson (2000) označují tento proces za destruktivní emoční trénink a výsledný stav za emoční analfabetismus. Ten dávají do souvislosti se zkratkovitým reagováním chlapců na emoční zátěž i s chováním, které nerespektuje potřeby jiných lidí.*“<sup>29</sup> V kontaktu s vrstevnickou skupinou v období adolescence pak dochází jen k omezenému počtu nacvičených reakcí, o jejichž společenské přijatelnosti je takový jedinec přesvědčen a to může mít za následek

---

<sup>27</sup> Predisponovanými jedinci jsou zejména jedinci s nižším intelektem, poruchami učení či poruchami chování, ADHD syndrom apod.

<sup>28</sup> Jsou jimi např. záškoláctví, šikana ve školských zařízeních apod.

<sup>29</sup> Srov. Matoušek, O. Kolářková, J. Kodýmová, P. *Sociální práce v praxi*. Portál. Praha 2005 s. 269

pozdější reakce v dospělosti, vyznačující se zlostí, agresivitou a emoční uzavřeností.

## **1.4 Poruchy chování - faktor významný pro vznik rizikového chování dětí a mládeže**

Speciální pozornost bych nyní ráda věnovala poruchám chování, jako rizikovému faktoru pro vznik ohrožení dětí a mládeže vlastním rizikovým způsobem chování.

Obor speciální pedagogiky, zabývající se poruchami chování a sociálními deviacemi, se nazývá etopedie. Z poznatků etopedie lze vyvodit závěr, že právě poruchy chování mohou být jednou z příčin problémového chování rizikové mládeže. Cituji: „*Poruchy chování jsou charakteristické takovými projevy jedince, které se vymykají přiměřenému chování dané věkové a sociokulturní skupiny (Klíma, 1987).*“<sup>30</sup> Jiná definice charakterizuje poruchy chování, cituji: „*jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností.*“<sup>31</sup> Typickými znaky jsou nerespektování sociálních norem, neschopnost udržovat přijatelné sociální vztahy a agresivita jako způsob reakce, spojená s porušováním práv ostatních. Sociální deviace lze klasifikovat jako, cituji: „*nestandardní odchylky od akceptovatelných projevů chování.*“<sup>32</sup> Důraz je kladen na hodnotový systém a pravidla chování platná v konkrétním sociálním prostředí ve společnosti a sociální komunitě. Zpravidla jde o odchylky negativním směrem, Vágnerovou<sup>33</sup> hodnocené jako sociálně patologické. Výjimečně však může jít i o odchylku opačného charakteru.

---

<sup>30</sup> Srov. Slowík, Josef. *Speciální pedagogika*. Grada Publishing. Praha 2007. s. 135

<sup>31</sup> Srov. Vágnerová, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky*. Portál. Praha 2002. s. 274

<sup>32</sup> Srov. Slowík, Josef. *Speciální pedagogika*. Grada Publishing. Praha 2007. s. 135

<sup>33</sup> Doc. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, Csc. je přední odbornicí v oblasti pedopsychologie, vývojové psychologie a psychologie handicapu.

Dispozice k poruchám chování je považována za multifaktoriální. Cituji: „*Poruchy chování jsou nejčastěji vázány na sociálně podmíněné příčiny - nepodnětné nebo patologické rodinné prostředí, nesprávné výchovné přístupy, vliv negativně orientovaných vrstevnických skupin atd.*“<sup>34</sup> Z etiologického hlediska dle Vágnerové lze rozlišit dva osobnostní faktory, které mohou mít podíl na vzniku poruch chování. Jsou jimi genetická dispozice s akcentem na temperament jedince a oslabení nebo porucha CNS (hyperaktivita, úrazy hlavy, epilepsie apod.). Přičemž úroveň inteligence není faktorem, který by významnou měrou přispěl k riziku vzniku poruch chování. Dále Vágnerová uvádí kategorie rizik, souvisejících s rodinným prostředím. Rodiče mohou být anomálními osobnostmi s projevy asociálního jednání; mohou mít návyky, vedoucí ke změnám osobnosti (např. alkoholismus) či může jít o emočně chladné jedince bez zájmu o děti.

Jak už jsem se ve své práci zmínila, zvýšené riziko představuje rovněž neúplná rodina. V této souvislosti je zmiňován především nedostatek mužského vzoru chování a absence otcovské autority při výchově. Formálně fungující rodina může být sice úplná, přesto ale vykazuje jisté prvky rodinné dysfunkce. V takovém případě může docházet k subdeprivaci dítěte v důsledku nedostatečné citové akceptace a špatné orientace v pravidlech, poplatných ve společnosti. Matoušek<sup>35</sup> upozorňuje na další z možných příčin vzniku poruch chování ve zdánlivě funkčním rodinném prostředí - jsou jimi nuda a nedostatek smysluplnosti životních perspektiv a cílů. Další kategorií je rodinné prostředí se subkulturou tolerance poruchového jednání.

Pro srovnání uvedu ještě klasifikaci etiologických faktorů poruch chování uváděnou Slowíkem. Prvním ze tří uváděných faktorů je faktor predisponující. Sem patří dědičnost, pohlaví<sup>36</sup>, asociální porucha osobnosti, lehká mozková dysfunkce, lehká mentální retardace apod. Dalším faktorem je preformující (socializační) faktor, k němuž náleží vliv rodiny, školy, vrstevnické skupiny

---

<sup>34</sup> Srov. Slowík, Josef. *Speciální pedagogika*. Grada Publishing. Praha 2007. s. 136

<sup>35</sup> in Vágnerová, *Psychopatologie pro pomáhající profese*

<sup>36</sup> Poruchy chování se vyskytuje častěji u chlapců.

apod. Posledním je provokující faktor, zahrnující krize, věkové období (např. adolescence) apod.

U poruch chování je častá kombinace různých příčin. Vzájemně se variabilně propojují faktory psychologické, sociální a další. Z tohoto důvodu se zpravidla uvádí v etiologii těchto poruch jejich multifaktoriální povaha, jak už jsem zmínila výše.

Projevy poruch chování u dětí a adolescentů jsou velmi různorodé. Nejčastěji jsou uváděny: zlozvyky, lhaní, krádeže, záškoláctví, útěky, toulání, agresivita, šikanování, patologické závislosti<sup>37</sup>, sexuální deviace, suicidální jednání atd. Cituji: „*Hodnocení chování a jeho patologických projevů u konkrétního člověka je závislé na nastavení sociálních norem společnosti, ale také na tolerančním limitu, který bývá určován mimo jiné tradicí, kulturou, náboženstvím apod.*“<sup>38</sup> Posuzování některých projevů chování tak může být velmi subjektivní a citlivé. Například hranice mezi agresivitou a asertivitou je do velké míry kulturně podmíněná, stejně tak jako identický projev dítěte či adolescenta může být jedním dospělým považován za drzost až agresivitu a jiným za formu projevu asertivního chování.

Ráda bych nyní poukázala na některé vybrané projevy poruch chování, se kterými se lze v praxi NZDM u rizikové mládeže jako cílové skupiny služby setkat nejčastěji.

### **1.4.1 Lhaní**

Jedinec, který se dostane do nepříjemné situace, se může rozhodnout tuto situaci řešit lží. Pro děti je charakteristické, že obvykle situaci nedovedou řešit jinak. Současně dobře ví, že nemluví pravdu. Cílem tohoto obranného mechanismu je vyhnout se potíží či získání nezasloužené výhody. Dítě školního věku je schopno jasně rozlišovat mezi pravdou a lží. Rovněž si již uvědomuje, že se lhát nemá. Při hodnocení lží je podstatná frekvence, výběr osob,

---

<sup>37</sup> K takovým závislostem patří drogové závislosti včetně alkoholismu a nikotinismu, dále pak gamblerství, závislost na kultech nebo sektách apod.

<sup>38</sup> Srov. Slowík, Josef. *Speciální pedagogika*. Grada Publishing, Praha 2007. s. 136

kterým dítě lze a specifičnost situací. Nejpodstatnější je posoudit účel, pro který se dítě rozhodlo pro lhaní. Lži se záměrem poškození někoho jiného či k dosažení osobního prospěchu bývají projevem egoismu a necitlivosti až agresivity. V takových případech může jít o závažnější poruchy osobnostního vývoje. Prognóza budoucího vývoje projevu bývá horší. V případě neuspokojení potřeb dítěte může docházet k jejich substitučnímu naplnění alespoň na symbolické úrovni. V takovém případě jde o tzv. bájnou lhavost, která však mezi projevy poruch chování nepatří. V určitých případech může být lhaní i trvalým osobnostním rysem.

### **1.4.2 Útěky a toulání**

Jedinec může v případě, kdy se mu prostředí jeví jako ohrožující nebo jinak nepřijatelné, volit jako variantu únikového jednání útěk z takového prostředí. Signálem pro disfunkční rodinné prostředí může být útěk dítěte či adolescenta z domova. Časté jsou útěky z ústavních zařízení u rizikové mládeže. Motivace a forma útěku může být různorodá. Vágnerová rozlišuje impulzivní útěky, chronické útěky a toulání.

V případě reaktivních nebo také impulzivních útěků jde o zkratkovitou reakci, která může být spojená s nezvládnutou situací v domácím či školním prostředí. Přitom může jít o obranu před degradací vlastního já. Takto motivované útěky se zpravidla po vyřešení primárního problému již neopakují.

Pro chronické útěky je typická plánovanost a jejich příprava. Problémy mívají obvykle hlubší kořeny. Rodinné prostředí bývá hluboce narušené až nefunkční a může signalizovat absenci zázemí, zneužívání či týrání dítěte. Charakteristická je nechuť k návratu do takového prostředí.

Toulání je charakteristické dlouhotrvajícím opuštěním domova v návaznosti na předchozí útěky. Variantou může být zejména u adolescentů toulání se v partě, které je nebezpečné zejména častým propojením s dalšími odchylkami chování, jako jsou prostituce, krádeže a užívání drog či alkoholu. Původní prostředí bývá natolik disfunkční, až je neakceptované nebo dokonce odmítané. U toulajícího se jedince chybí vazby k lidem a prostředí.

Cituji: „*U dospívajících je riziko, že se toulavý způsob života stane návykem, že nebudou schopni stabilního zaměstnání a postupně skončí jako bezdomovci.*“<sup>39</sup>.

### 1.4.3 Krádeže

Charakteristikou pro krádež je záměrnost jednání. Podmínkou je však schopnost dítěte pro rozlišování vlastnictví a akceptaci norem chování, vymezujících odlišný vztah k věcem vlastním a cizím. Formou krádeže, spojenou s projevy násilí je pak loupež nebo přepadení. Názory na krádež nemusí být nutně u určitých sociálních vrstev nebo etnik stejné. Odlišný hodnotový systém může zapříčinit různé vnímání situace. Problém nastává v okamžiku, kdy jedinec nevnímá vlivem subkultury vlastního prostředí krádež jako závažný přestupek. V takovém případě se nedostavuje ani pocit viny či hanby a snaha ze strany zástupců majoritní společnosti o nápravu nebo trest je vnímána velmi negativně. Obdobně jako u výše popisovaných projevů chování je nutné při posuzování krádeže přihlížet zejména k cíli a motivaci krádeže. Menší význam je přikládán příležitostným krádežím, závažnější charakter mají předem promyšlené a plánované krádeže. Prognóza bývá horší s nižším věkem dítěte při prvním objevením se takových krádeží. Za nejzávažnější je považována opakovaná krádež v partě. Takové jednání bývá posilováno podporou party a posunutými hranicemi společenské normy uvnitř subkultury party. Vágnerová rozlišuje krádeže podle variability s návazností na signalizující problémy dítěte.

V případě, kdy dítě krade pro sebe, může být cílem získání něčeho, čeho nelze dosáhnout jiným způsobem nebo prostý fakt, že se jedinec jinému způsobu uspokojování potřeb nenaučil. Primárním problémem může být nouzové uspokojování potřeb<sup>40</sup>, anebo krádež z pudu sebezáchovy.

---

<sup>39</sup> Srov. Vágnerová, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky*. Portál. Praha 2002. s.281

<sup>40</sup> Matějček in Vágnerová, *Psychopatologie pro pomáhající profese* upozorňuje na možnost náhradního uspokojování citového strádání, projevujícího se zvýšenou potřebou hromadit jídlo jako náhražku za chybějící citové zázemí. Tato varianta je považována za velmi závažnou a alarmující.

Jestliže dítě krade pro druhé, účelem obvykle bývá snaha o dosažení akceptace a zvýšení prestiže ve vrstevnické skupině. Objevuje se u neatraktivních jedinců. Ti si obvykle neosvojili žádoucí sociální dovednosti a přijatelnější způsoby jednání, které by vedly k získání náklonnosti. Charakteristická je realizace krádeží mimo teritorium skupiny.

Poslední variantu představuje situace, v níž dítě či adolescent krade pro partu. Motivací je snaha o udržení postavení ve skupině. Souvisí obvykle s posunutím skupinových norem až do opačného pólu hodnocení takového jednání, přičemž jde o žádoucí nebo dokonce povinnou aktivitu členů skupiny, včetně nesení následků za její neplnění. Alarmující v tomto případě je odmítnutí a následné nahrazení běžných norem normami obecně nepřijatelnými na rozdíl od občasného porušení běžných norem. Takovéto asociální chování bývá pak zafixováno jako osobní norma jedince.

#### **1.4.4 Agresivní porucha chování – šikana**

U tohoto dnes tolik diskutovaného projevu chování není násilí prostředkem k dosažení primárního cíle, nýbrž se násilí samo stává cílem. Cituji: „*Porušování sociálních norem je u agresivního chování spojeno s násilným omezováním základních práv ostatních. Agresivní jednání lze obyčejně interpretovat jako prostředek uspokojování potřeby.*“<sup>41</sup> Šikana se stále častěji vyskytuje jak ve školním prostředí, tak v prostředí vrstevnických skupin. Jde o velmi závažnou poruchu, jejíž nebezpečí spočívá ve stimulaci agresivního chování bezmocností a slabostí oběti šikany. Šikanu lze definovat jako, cituji: „*násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.*“<sup>42</sup>

V moderním pojetí šikany jde o projev onemocnění celé skupiny a nejen aktérů šikany. Značný tlak na konformitu v dětských skupinách, která se projevuje od středního školního věku, je umocněn potřebou vytváření

---

<sup>41</sup> Srov. Vágnerová, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky*. Portál. Praha 2002. s. 283

<sup>42</sup> Srov. tamtéž



homogenní skupiny stejných či nanejvýš podobných jedinců. Zejména chlapci potvrzují svůj status v takové skupině projevy fyzické síly. Nedostatek emoční zralosti může vyústit až v projevy moci. Riziko se zvyšuje u jedinců s predispozicí k agresivnímu jednání<sup>43</sup>. Se stoupajícím věkem má i šikana stoupající tendenci. Fyzické násilí vyúští kupříkladu ve vydírání oběti. Vágnerová popisuje agresora jako neukázněného fyzicky zdatného silného jedince, se sklony k exhibicionismu, potřebou převyšovat ostatní, spíše s podprůměrnými školními výsledky. Svědomí není dostatečně vyvinuto, pocit viny za své jednání chybí. Takový jedinec projektuje do druhých vlastní chybné postoje a schémata jednání. V případě oběti někdy u skupiny dochází ke změně hodnocení šikanovaného. Jde o prvky obranných mechanismů, kdy se zodpovědnost za šikanu přesouvá na samotnou oběť. Agresoři si vybírají pro šikanu zpravidla jedince přecitlivělé, úzkostné, nejisté a sociálně přijímané s despektem. Důvodem je přenos vlastností u agresora odmítaných a potlačovaných, které agresor zástupně trestá u oběti. Oběť šikany se často potýká s nějakým handicapem. Tím může být například příslušnost k určité sociální vrstvě, rasová odlišnost, zdravotní vada atd. Tito jedinci nebývají obvykle sociálně zdatní.<sup>44</sup> Varianty šikany mohou být různé. Od skryté šikany v podobě ostrakizace<sup>45</sup> až po zjevnou šikanu. Ta pak může mít podobu fyzického násilí a ponižování, psychického ponižování, vydírání a destruktivních aktivit zaměřených na majetek oběti. Odlišná je i míra nutné aktivity oběti od pasivního snášení až po nedobrovolné aktivity ve prospěch agresora.

Šikana pro oběť představuje riziko poškození psychického i tělesného zdraví. To může vést až k poškození těžkého stupně nebo k suicidním tendencím oběti. Dalším z dlouhodobých a nebezpečných důsledků šikany je riziko zafixování negativní zkušenosti a to u všech aktérů šikany. Agresoři se často stávají členy rizikových skupin mládeže s vysokou pravděpodobností budoucí

---

<sup>43</sup> Predispozice může nastat např. v důsledku nevhodného výchovného stylu v rodině, dysfunkčního rodinného zázemí apod.

<sup>44</sup> Příčinou může být zvýšená úzkostlivost matky, vedoucí k nedostatečnému sebeprosazení a samostatnosti.

<sup>45</sup> K typickým znakům ostrakizace patří sociální izolace a vyloučení oběti ze skupiny.

kriminální činnosti. Projevy šikany přerůstají v mnoha případech i do dospělého věku jedince. Šikana se stala silným sociálním stresem s možnými následky, projevujícími se například posttraumatickou stresovou poruchou nebo jinými somatickými<sup>46</sup> či psychickými<sup>47</sup> symptomy.

### **1.4.5 Náprava a terapie poruch chování jako příležitosti pro NZDM**

Pozitivní úpravu sociálních a výchovných podmínek nebo změnu sociálního prostředí považuje Slowík za významný činitel, který může v některých případech předejít mnoha problémům a odstranit i většinu patologických projevů chování. Nejefektivnější je předcházení vzniku poruch v dětském věku a v období adolescence. Právě v tomto období si člověk vytváří, resp. aktualizuje, vlastní hodnotový systém a automatické vzorce chování.

NZDM svým zaměřením nabízejí klientům zejména preventivně zaměřené volnočasové aktivity. Zatímco intervence za strany odborníků na práci s dětmi a mládeží se zaměřuje především na ofenzivní strategii<sup>48</sup>, reakce společnosti má většinou spíše podobu defenzivní strategie.<sup>49</sup> Dovoluji si předpokládat na základě vlastních zkušeností z praxe NZDM lepší přijetí ofenzivní strategie a pozitivního zpevnování samotnými klienty služby. V případě represe u nich často dochází k efektu odporu, který značně stěžuje vzájemnou spolupráci na praktickém plnění zakázky klienta.

Se stále narůstající intenzitou sociálně patologických jevů zvláště u dětí a mládeže vzrůstá také potřeba a současně i nabídka preventivních a terapeutických aktivit, kterým se věnují především nestátní neziskové organizace. S rozvojem těchto aktivit se práce s mládeží obohatila o nové přístupy, metody práce a s nimi související pojmy. Pro ilustraci uvedu některé

---

<sup>46</sup> Jsou jimi poruchy spánku, svalová tenze, snížení imunity, větší senzitivnost na bolest, celková dysbalance organismu apod.

<sup>47</sup> Sem patří psychické sklony k úzkosti, depresivní ladění, rezistentní obranný postoj, senzitivní vztahovačnost apod.

<sup>48</sup> Jde o prevenci a terapii poruch chování.

<sup>49</sup> Jde o represivní charakter postupu.

z nich. Termín streetwork označuje terénní formu sociální práce. Peer-programy jsou preventivně zaměřené aktivity realizované vrstevníky klientů. Zážitková pedagogika je souhrnné označení pro aktivity založené na výchovném účinku silnějšího zážitku a dobrodružství, odehrávajícího se většinou ve vrstevnických skupinách a nejčastěji v přírodě.

Z pohledu směřování naší společnosti a hodnotového systému, který v ní jak se zdá převažuje, se jako nejlepší cesta v prevenci poruch chování jeví, cituji: „*prosociální výchova, která může už v zásadním období dětství a dospívání zmírnit egoistické, materialistické a další negativní faktory při vytváření individuální struktury hodnot člověka.*“<sup>50</sup> Domnívám se, že právě zde může být činnost NZDM významným partnerem ostatním zainteresovaným institucím. Působení v oblasti prosociální výchovy u rizikové mládeže je pro realizátory činnosti NZDM velkou výzvou.

## 1.5 Metody práce užívané v NZDM

Doménou NZDM je především primární prevence. Slowík definuje primární prevenci s důrazem na její cíl, cituji: „*záměrem primární prevence je předcházet vzniku určitého jevu tím, že eliminujeme působení vyvolávajících faktorů.*“<sup>51</sup>

Zaměření na prevenci je v současné době velmi silný trend. Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace.<sup>52</sup>

Prevence je vždy realizována v několika stupních. Konkrétně jde o primární, sekundární a terciární prevenci. Zásadou je vždy práce od předcházení vzniku jevu k zmírnění škod, které již vzniklý jev způsobil.

---

<sup>50</sup> Srov. Slowík, Josef. *Speciální pedagogika*. Grada Publishing. Praha 2007. s. 144

<sup>51</sup> Srov. Slowík, Josef. *Speciální pedagogika*. Grada Publishing. Praha 2007. s. 49

<sup>52</sup> V souladu se Zákonem 108/2006 Sb. O sociálních službách. §53

V praxi českého prostředí se s pojmem primární prevence setkáváme nejčastěji v souvislosti s uživateli drog. NZDM však mají předpoklady pro realizaci primární prevence i v dalších oblastech ohrožení<sup>53</sup> svých klientů. Základem je navázání důvěry rizikové mládeže k pracovníkům NZDM. Prostřednictvím kontaktní práce lze monitoringem potřeb uživatelů vysledovat témata, která jsou v daném čase pro skupinu aktuální. Vhodné načasování, volba tématu a nástrojů jsou základním předpokladem pro tvorbu úspěšného programu specifické prevence jako nástroje realizace primární prevence.

### **1.5.1 Specifický program prevence**

Práce na přípravě specifického programu prevence a jeho úspěšná realizace by měla být nedílnou součástí praxe NZDM. Model těchto programů vychází z konceptu identitní práce<sup>54</sup>, modelu KAB<sup>55</sup> a metody práce s výchovnou situací. Realizace programu jsou rozděleny do několika kroků. Těmi jsou volba tématu, monitoring znalostí, postojů a chování (včetně analýzy získaných informací), specifikování cílů, technická příprava a následná praktická realizace programu, revize přínosu pro příjemce programu a zhodnocení celkové úspěšnosti programu.

Klíčovým krokem je vhodná volba tématu programu. Východiskem je kontakt s klienty, a to jak v pevném zařízení, tak i v terénu, spolu s aktuálním přizpůsobením se momentálním potřebám skupiny. V praxi NZDM je dobré mít připraveno několik programů specifické prevence na různá témata a ty pak pružně realizovat v kontextu potřeb cílové skupiny. Nezbytné je však tyto programy průběžně inovovat. Technická podpora programu spočívá v tvorbě

---

<sup>53</sup> Ohrožení může spočívat například v rizikovém sexuálním chování a v chování spojeném s vandalismem, neoprávněným řízením motorových vozidel apod.

<sup>54</sup> Modelem identitní práce vychází z cíle, aby jedinec byl sjednocen sám se sebou, vybaven schopností přebírat nové role a identifikovat se bez ztráty koherence.

<sup>55</sup> Název je odvozen od počátečních písmen anglických slov knowledge, attitude, behavior = vědomosti, postoje, chování.

edukačního materiálu, volbě vhodných nástrojů pro předávání informací<sup>56</sup> a zabezpečení nezbytné materiální výbavy pro realizaci programu.

Pro ilustraci uvedu několik možných názvů témat specifických programů prevence: Vztahy v primární rodině, Gynekologická tematika pro dospívající dívky, Normální je nekouřit, Alkohol na silnici, Třídít odpad není out, Umět poskytnout první pomoc může zachránit život kamarádovi atd.

### **1.5.2 Kontaktní práce a terénní sociální práce**

Kontaktní práce tvoří základní metodu sociální práce v prostředí NZDM. Její těžiště spočívá v zaměření se na člověka jako na celistvou bytost. Kontaktem se rozumí setkání pracovníka a uživatele služby jako dvou osobností a jejich životních příběhů v konkrétním čase a prostoru. V praxi jde například o situaci, kdy pracovník cíleně navazuje interakci s klientem za účelem společného hledání cíle využití služby, vstupuje do interakcí mezi uživateli a poskytuje zpětnou vazbu k momentálně vzniklé situaci mezi nimi. Dále pozitivně zpevňuje žádoucí jednání, pružně pracuje s rolemi ve skupině a skupinovými normami. Akcent je vždy kladen především na princip „tady a teď“.

Cílovou skupinou terénní sociální práce na úrovni NZDM jsou děti a mládež, které tráví volný čas na ulicích a veřejných prostranstvích. Význam této práce je v jejím podpůrném a preventivním charakteru. Pro tuto metodu práce je velmi významný monitoring. K jeho úspěšnosti vedou následující předpoklady: dostatečná znalost lokality, dostatek informací o cílové populaci a kontakt s cílovou skupinou klientů. Klíčová je rovněž dobrá spolupráce se zainteresovanými institucemi. Monitoring lze rozdělit na vstupní etapu a následný průběžný proces. Ve fázi monitoringu je dobré využít pozorování terénu, výzkum mezi reálnými i potenciálními klienty služby, interakce se zainteresovanými institucemi a studium dostupných dat o dané lokalitě včetně následné analýzy všech dat.

---

<sup>56</sup> Výhodou bývá volba interaktivních metod práce. K vhodným metodám patří dramaterapie, hraní her, zážitková pedagogika atd.

V následující fázi, kterou je vyhledávání potenciálních klientů se za významné považuje především dobré načasování s ohledem na strukturu dne cílové skupiny a její pohyb v lokalitě. Dalším krokem je navázání a udržení kontaktu. Terénní pracovník si musí uvědomovat, že může být pro kontaktovaného prvním představitelem partnerského přístupu, se kterým se zájemce o službu v životě setkal. Povaha terénní práce s dětmi a mládeží se vyznačuje dvěma prvky. Prvním z nich je kontaktní práce „tady a teď“. Druhým prvek tvoří možnost navázání dlouhodobějšího vztahu, potřebného pro spolupráci na řešení zakázky uživatele služby. Tyto zdánlivě ambivalentní prvky je nutné v praxi integrovat, aby bylo dosaženo co největší efektivity. Dílčími kroky pro tuto fázi jsou jednání se zájemcem o službu a první kontakt, umožňující zjišťování potřeb kontaktovaného. K užívaným technikám patří: aktivní kontakt a oslovení přímo v terénu, distribuce propagačního materiálů NZDM v teritoriích cílové skupiny nebo prostřednictvím vhodných institucí či specifické informační aktivity, jakými jsou informovanost ve školách, na veřejných akcích apod. Samotné výkony sociální práce v terénu jsou obdobné, jako v pevných zařízeních NZDM. Jsou jimi kontaktní práce, situační intervence, krizová intervence, poradenství, informační servis, kontakt s institucemi ve prospěch uživatele, případová práce, skupinová práce, práce s blízkými osobami a zprostředkování dalších služeb.

## 2 Společnost svatého Františka Saleského

Salesiáni Dona Boska nebo také Společnost svatého Františka Saleského jsou kongregací v katolické církvi, která byla založena 18. prosince 1959 v Turíně. Tato kongregace se především věnuje výchově mládeže. Za tímto účelem provozují salesiáni mimo jiné právě salesiánská střediska mládeže. Zakladatelem salesiánů je svatý Jan Bosko. Jeho posledním nástupcem byl jmenován Don Pascual Chávez.

K jedné z významných činností salesiánu patří salesiánská dobrovolná služba. Ta zprostředkovává několikátýdenní až roční pobyt v jednom ze salesiánských zařízení v České republice či v zahraničí. Dobrovolníci jsou vysíláni v rámci projektu Cagliari. Služba může být zaměřená výchovně, misijně nebo vokacionálně. Výchovná dobrovolná služba se specializuje na praktické zapojení dobrovolníka do výchovné práce salesiánů. Misijní služba se zaměřuje spíše na přímé i nepřímé předávání víry a práci v misiích a to včetně českých misií. U služby vokacionální jde především o rozlišování životního povolání samotného dobrovolníka. Mezi předpoklady dobrovolníka patří věkové rozpětí od 18 do 30 let a zkušenost s prací s mládeží, kterou mohou dobrovolníci získat i během přípravného roku. Místem působení dobrovolníků salesiánské dobrovolné služby může být jak Česká republika, tak také zahraničí (např. Bulharsko, Mexiko, Kongo, Keňa, Indie, Thajsko apod.).

Za významnou složku činnosti salesiánů je považována i realizace různých duchovních obnov a duchovních cvičení. Hodnotná je zejména možnost navázání hlubšího vztahu, intenzivní prožitky a rozvoj osobnosti účastníků.

Mladí muži se mohou setkat se salesiány řeholníky prostřednictvím setkání se salesiány. Ta jsou zpravidla uskutečněna dvakrát ročně. Průměrný počet účastníků jednoho setkání je 100 osob.

Dalším polem působnosti salesiánů je jejich působení ve farnostech. Kongregace si klade za cíl praktické uskutečnění oratoriánského modelu Dona

Boska v místní církvi. Přínosem pro místní církve může být také specifický styl pastorační, aplikovaný do praxe salesiány. Salesiánská farnost vykazuje rysy jako animovaná řeholní komunita a charakteristický pastorační styl. Pastorační styl salesiánů značí evangelizace výchovou a výchova evangelizací v souladu s vlastní spiritualitou a pedagogikou prevence. Tento pastorační styl lze nalézt především v misijních společenstvích, usilujících o kontakt se všemi. Zvláštní pozornosti se dostává obzvláště nejchudším jedincům. Tato výchovná společenství podporují integrální rozvoj osob, ale i celé společnosti. Svou výchovou se snaží docílit solidarity, spravedlnosti a akceptace vlastního svědomí. Prostředkem k naplnění tohoto cíle je výchova k víře podle salesiánské spirituality mládeže v křesťanských společenstvích. Východiskem je zvěstování živého Krista v každodenním životě. K dalším z rysů salesiánské farnosti patří otevřenost pro mladé lidi a farnost jako společenství s akcentem na rodinu jako základní buňku společnosti.

Nedílnou součástí salesiánských komunit jsou koadjutoři. Jedná se o muže, kteří odpověděli na Boží výzvu k následování. Zsvěcenost Bohu je pro ně zcela prioritní. Tito koadjutoři pracují mimo jiné i jako pracovníci v salesiánských střediscích mládeže.

K salesiánské rodině neodmyslitelně patří Institut Dcer Panny Marie Pomocnice. Členky jmenovaného institutu jsou nazývány také sestry salesiánky. Samotný institut je rozdělen do 82 provincií a je přítomen v 92 zemích světa. Typickými díly jsou oratoře, školy všech stupňů a další výchovné, podpůrné a asistenční instituce.

Na závěr bych ještě ráda zmínila sekulární institut papežského práva Vlonťarie Dona Boska. Ten je určen svobodným ženám, které se chtějí zasvětit Bohu ve světě v duchu salesiánských zásad. Byl založen v Itálii 20. května roku 1917 blahoslaveným Filipem Rinaldim, který byl třetím nástupcem Dona Boska. V České republice tento institut působí od roku 1917. Vlonťarie působí v 53 zemích světa. Členky institutu nežijí společně, ale pravidelně se setkávají na duchovních obnovách a dalších setkáních. Své zasvěcení uchovávají v mlčení o něm, aby tak mohly působit i v místech s předsudky vůči



církvi a zasvěceným osobám. Nosnou myšlenkou je konání dobra, posílené modlitbou. Typickým místem setkání Volontáří, Boha a bližních je zaměstnání členek institutu. Ty se snaží o proměnu vlastního života v apoštolát.<sup>57</sup>

## 2.1 Působení salesiánů v České republice

Prvním českým salesiánem se stal Ignác Stuchlý, narozený 14. prosince 1869 ve vesnici Boleslav v Pruském Slezsku. Po nedokončeném studiu teologie v Olomouci odjel v roce 1894 do Turína k salesiánům, aby se o rok později stal noviciátem a pokračoval ve studiu teologie. V listopadu 1901 přijal kněžské svěcení. Po devíti letech od této události opustil salesiánský konvik v Gorici. Odjel do slovinské Lublaně, aby zde dostavěl kostel a pečoval o salesiánský ústav. Po první světové válce byl Stuchlý vyslán jako prefekt do Veržeje. Teprve po dvou letech od skončení války se vrátil do Lublaně, aby zde dokončil svůj úkol. Lublaňský kostel byl dostavěn až v roce 1924. V salesiánské komunitě v italské Peroze žilo i několik Čechů. Za účelem salesiánské formace sem bylo posláno několik chlapců z Československa. Stuchlý v Peroze působil od roku 1925.

V tomto období začal být zájem o příchod salesiánů i v Československu. Na tento popud kupují salesiáni po rozmanitých peripetiích ve Fryštáku klášter od sester Neposkvrněného početí. 28. září 1927 přijelo do Fryštáku sedmnáct chlapců spolu se třemi salesiány se Stuchlým v čele. Tak začalo salesiánské dílo na území naší republiky. Stuchlý se zasadil o vybudování dalších salesiánských ústavů na území tehdejší Československé republiky. 15. září 1935 byl jmenován do funkce inspektora nově zřízené samostatné české Salesiánské provincie.

Některé ze salesiánských ústavů byly během druhé světové války zabrány nacisty. V polovině srpna 1943 měl být vyklizen také Fryšták. Nacisté ho využívali jako domov pro mládež z vybombardovaného Hamburku a později

---

<sup>57</sup> Zpracováno dle informací, zveřejněných na internetových stránkách kongregace. Dostupné na: <http://www.sdb.cz//o-salesianech/>  
<http://www.fma.cz/salesianska-rodina/volonterky-dona-bosca-vdb/> [4. 4. 2010].

jako základnu pro maďarské vojáky. Po skončení války se Fryšták opět stal domovem salesiánských aspirantů. V březnu 1950 dostal Stuchlý záchvat mozkové mrtvice. Po záchvatu byl trvale upoután na lůžku. V dubnu téhož roku v noci vtrhla do salesiánského domu policie a milice. Dům byl obsazen a salesiáni deportováni na různá místa. Stuchlý byl umístěn do domova důchodců v Lukově poblíž Fryštáku. V lednu 1953 se dostavil u Stuchlého další záchvat mrtvice. 17. ledna ve věku 83 let Stuchlý zemřel. Je pohřben na hřbitově ve Fryštáku.

První česká oratoř vznikla v Ostravě v roce 1934. Největší zásluhy na jejím vybudování měl salesián Štěpán Trochta. Ostravský salesiánský dům byl v roce 1950 předán armádě na dlouhých 40 let.

Ještě na konci roku 1934 byl Trochta poslán Stuchlým, aby vybudoval kostel a domov pro chlapce v Praze. V květnu 1937 byl znovu posvěcen kostel sv. Kříže Na Příkopech. Osud pražského salesiánského domu byl obdobný, jako v případě Ostravy a jiných salesiánských domů na našem území.

Po příchodu salesiánů do Ostravy, Brna a Prahy vznikly při oratořích také kroužky děvčat. Touha některých z nich stát se sestrami salesiánkami byla znemožněna historickými událostmi po roce 1948. Teprve v roce 1978 se podařilo na faře ve Verneřicích začít s noviciátem. Jejich formaci však provázelo mnoho obtíží, spojených s atmosférou nastolenou tehdejší státním režimem. Navzdory tomu skládaly 6. prosince 1980 ve Verneřicích novicky první sliby. Vše proběhlo v tajnosti. Slib byl složen v souladu se stanovami Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice na jeden rok. Až listopadová revoluce z roku 1989 umožnila sestrám salesiánkám vystoupit z ilegality.

Po pádu komunistického režimu pokračovala řada salesiánů ve svém dosavadním individuálním působení. Chaloupky<sup>58</sup>, formace laiků a salesiánských spolupracovníků a podobné aktivity mohly být realizovány ve svobodné demokratické společnosti. První příležitostí pro vystoupení z ilegality na veřejnost byla oslava svátku sv. Jana Boska na místech, kde dříve salesiáni

---

<sup>58</sup> Pojem chaloupky označuje křesťanské prázdninové pobytové akce pro menší počet účastníků. Ty se začaly rozvíjet v době útlaku církve státem.

působili. Ani po této události však nebylo jednoduché navázat na násilně přerušenu činnost. Na základě novelizace Zákona o vrácení domů řeholím byly sice objekty navraceny do rukou českých salesiánů, nicméně v objektech dál pokračovala stávající činnost, jako například provoz domova důchodců, základní školy a podobně. Některé objekty, ve kterých před rokem 1950 salesiáni působili, nebyly v jejich vlastnictví. Za navrácení majetku českým salesiánům se významnou měrou zasloužila JUDr. Ing. Květoslava Korcová. Činnost salesiánů se začala realizovat i v jiných objektech, než tomu bylo před rokem 1950. Za všechny uvedu alespoň dva příklady. V Plzni Lobzích se zásluhou Antonína Hýži podařilo v blízkosti kostela svatého Martina získat za přijatelnou cenu dům, který byl postupně přestavěn na salesiánské středisko mládeže. Miloslav Vlk (tehdejší budějovický biskup) předal salesiánům dům v části Českých Budějovic Čtyři i s dvory kostela svatého Vojtěcha a přílehlou budovou. Postupem doby zde vzniklo salesiánské středisko mládeže i s oratoří.

K dalším významným počínům patřilo založení nakladatelství Portál, které vedli nadšení laici, salesiánští spolupracovníci. K prvním cílům nakladatelství patřilo vydávání časopisu s názvem Čtení do kapsy, který vycházel již dříve v samizdatu. V nové podobě vydávali salesiáni časopis pod názvem Anno Domini zkráceně Ádélčko od roku 1991 až do prosince 2003. V současné době vydává česká provincie salesiánů Salesiánský magazín. Jde o věstník všech částí salesiánské rodiny. Kromě aktualit zde může čtenář nalézt zamyšlení nad výchovou dětí a mládeže či portréty zajímavých osobností a svatých. Italskou obdobou Salesiánského magazínu je periodikum s názvem Il Bollettino Salesiano. Starší čísla Salesiánského magazínu v pdf formátu lze nalézt na webových stránkách kongregace s názvem Salesiáni Dona Boska.<sup>59</sup>

Kongregace salesiánů se v současnosti na území České republiky rovněž angažuje v oblasti teologického a pedagogického vzdělávání a provozuje salesiánské divadlo v Praze Kobylisích. Salesiáni jsou zřizovateli a provozovateli Vyšší odborné školy sociálně pedagogické a teologické Jabok. Působí také na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, přednáší

---

<sup>59</sup> Odkazované soubory jsou dostupné na: <http://www.sdb.cz/magazin/> [6. 4. 2010]

na Cyrilometodějské teologické fakultě v Olomouci. Divadlo pak slouží převážně k realizaci představení neziskových organizací, které se takto mohou prezentovat na veřejnosti. Po právní stránce je salesiánské divadlo součástí obecně prospěšné společnosti Salesiánské středisko mládeže.

17. ledna 2005 byl novým českým provinciálem jmenován František Blaha, který vystřídal Jana Komárka. Jeho jmenování se uskutečnilo ve Fryštáku. Slavnostnímu okamžiku bylo přítomno asi 120 salesiánů.<sup>60</sup>

## 2.2 Don Bosko

V 19. století prošla Evropa a severní Amerika obrovským přerodem. Na jejich konci stála industriální společnost. Tento fakt s sebou přinesl celou řadu problémů, na které se pokoušelo odpovědět křesťanské charitativní dílo. Rovněž ovšem vzrůstala úloha státu v oblasti školství, zdravotnictví a sociální asistence. Velké charitativní dílo založil italský kněz Giuseppe Benedikt Cottleng, který působil zejména v Turíně. V oblasti péče o bezprizorní mládež se nebývalým způsobem vyznamenal zakladatel salesiánů svatý Jan Bosko.

Svatý Jan Bosko se narodil v chudé rolnické rodině 16. srpna 1815 v Castelnuovu d'Ásti v Itálii. Jeho život ovlivnila zcela zásadním způsobem láska jeho matky Markéty. Markéta ovdověla ve 29 letech. Janu byly pouhé dva roky. Markéta se musela postarat o tři chlapce, dům, pole a invalidní tchýni. Ve své výchově byla vlídná, ale i pevná. Byla nucena chlapcům poskytnout sama nesmlouvavou a pevnou lásku otce a zároveň vlídnou, nezištnou a radostnou lásku matky. Samozřejmě pracovitost matky Markéty se přenesla i na syna Jana.

---

<sup>60</sup> Zpracováno dle publikace: Křížková, Marie, Rút. *Knihy víry, naděje a lásky*. Portál. Praha 1996

a informací, zveřejněných na internetových stránkách kongregace. Dostupné na:

<http://www.sdb.cz/o-salesianech/>

<http://www.sdb.cz/ignac-stuchly-staricek/>

<http://www.janbosko.pavucina.org/article.php?id=stepan&part=3>

<http://ostrava.sdb.cz/historie1/>

<http://praha.sdb.cz/historie.html>

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Anno\\_Domini\\_\(%C4%8Dasopis\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Anno_Domini_(%C4%8Dasopis))

[27. 3. 2010]

Další z hodnot, které Jan získal v primární rodině, byl smysl pro Boha. Výhodiskem pro další směřování života Dona Boska se stal jeho sen z dětství. V devíti letech se mu zdálo o tom, jak si na louce hraje spolu s dalšími chlapci. Ti se prali a neslušně mluvili. Ve snu se objevila postava ctnostné ženy, která malého Jana napomenula, cituji: „*Ne bitím...Pohled', co nyní vidíš, to učiníš s mými syny.*“<sup>61</sup> Ve snu se pak objevil obraz divoké zvěře, měnící se v milé beránky. Z beránků se posléze stávali pastýři. Jan znepokojen neobvyklými obrazy byl ženou uklidněn, cituji: „*Až přijde čas, všechno pochopíš.*“<sup>62</sup> Tak byl tímto snem naznačen Janu Boskovi výchovný styl, výchovná činnost striktně v duchu křesťanských zásad a cílová skupina jeho působení, kterou tvořili mladí chlapci.

Ve 22 letech začal mladý Jan Bosko studovat v Chieri teologii. 5. června 1841 byl v Turíně vysvěcen na kněze. Don Bosko se cítil povolán věnovat svůj život mládeži už od dětství. Na základě tohoto přesvědčení vložil své vrozené schopnosti a neutuchající úsilí do práce na výchovných dílech pro opuštěnou mládež.

Do tehdejšího Turína směřovali liberální osobnosti z celé Itálie, aby zde spustili odborný a od problémů doby osvobozující proces s názvem risorgimento. Toto hnutí postavilo mimo jiné i církve před nové a ožehavé problémy doby. Tyto problémy byly později umocněny průmyslovou revolucí spojenou se vznikem prvních továren. V důsledku těchto historických událostí přibýlo v okrajových čtvrtích Turína sedm tisíc nových rodin. Lidé z piemontského venkova odešli do průmyslového Turína za obživou. V okrajových čtvrtích Dora a Valdocco propukaly epidemie cholery. Čtyřicet procent obyvatel tehdejší Itálie bylo negramotných. Přibýlo sociálních nerovností a nespravedlností na které papež Lev XIII. reagoval encyklikou *Rerum novarum*.<sup>63</sup> Takový byl obraz společnosti, ve které Jan Bosko začal působit

---

<sup>61</sup> Srov. Bosco, T. Carlo, N. *Dej mi duše*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří 2006. s. 25

<sup>62</sup> Srov. tamtéž

<sup>63</sup> *Rerum novarum* (v českém překladu *O nových věcech*) je encyklika vydaná v roce 1891. Církve v ní zaujala oficiální stanovisko k sociálním věcem. Podpořila práva pracujících vytvářet odborové svazy,

jako mladý kněz. V Ústavu pro mladé kněží u kostela sv. Františka z Assisi se Bosko rozhodl pro apoštolát mezi mladými hochy. Nejdříve studoval knihy o výchově a snažil se poznat situaci chudých dospívajících chlapců, pracujících převážně jako učni a dělníci za velmi nepříznivých podmínek. Bosko se pokoušel od začátku změnit jejich sociální situaci. Prosazoval, aby s nimi jejich mistři a zaměstnavatelé uzavírali řádné smlouvy. Všechny tyto činnosti se staly východisky pro tvorbu Boskova výchovného plánu. Jeho angažovanost pro mladé opuštěné hochy ale nebyla ostatními knězi přijímána pozitivně. V tehdejší Turíně bylo šestnáct farností. Katolická společnost nutně potřebovala místa pro konání bohoslužeb, hlásání Božího slova a organizaci skupin s charitativním a apoštolátským zaměřením. Od farářů bylo očekáváno plné nasazení pro tyto činnosti. Přestože bylo v tehdejší Turíně mimo kněží starající se o farnosti dalších asi tisíc kněží a řeholníků, Boskův mimo farní apoštolát byl hodnocen poměrně negativně. Oporou se pro mladého Boska stal Don Caffaso, který podpořil jeho činnost.

Svůj záměr realizoval Bosko nejdříve v tzv. oratoři.<sup>64</sup> Jako oratoř zpočátku označoval pravidelné nedělní setkávání desítek a později stovek chlapců. Takové setkání začínalo bohoslužbou. Následovala snídane a hry. Část dne byla pravidelně věnována základnímu vzdělávání (čtení, psaní, počty, katechismus).

12. dubna 1846 našel Bosko definitivní prostor pro svou činnost ve Valdoccu. Z původní kůlny dobrodince Pinardiho vznikla svépomocí kaple. Spolu s přizpůsobenými okolními prostory tak vzniklo místo, které Bosko nazval oratoř. Oratoř měla podle Boska plnit čtyři funkce: domov, hřiště, školu a farnost. V důsledku vyčerpávající práce na všech aktivitách programu včetně

---

odmítla komunismus a neomezený kapitalismus a zároveň potvrdila právo na soukromé vlastnictví.

Tezí této encykliky je odmítnutí socialismu jako hnutí, které vede k nenávisti mezi lidmi a především k nenávisti vůči bohatým jedincům. Ve svých důsledcích by tato nenávist a následné přerozdělení majetku znamenaly pro dělnické vrstvy poškození. Encyklika rovněž odmítá nelidské zacházení s dělníky a jejich vykořisťování. Papež v ní také povoluje a vyzývá k zakládání křesťanských politických stran.

<sup>64</sup> Sv. Filip Neri označoval místo setkávání s mladými lidmi slovem „oratoř“. Šlo o místo, kde se s nimi mohl modlit, učit je katechismus a také si s nimi hrál. Řada křesťanských vychovatelů se v té době pokoušela vytvářet podobné „oratoře“.

přestavby objektů v srpnu téhož roku Bosko těžce onemocněl. Podlomené zdraví si odjel vyléčit do prostředí primární rodiny. Později se mu podařilo přesvědčit pro spolupráci na salesiánském díle i svou matku Markétu. Toto dílo mohl Bosko od svého uzdravení rozvíjet dalších 40 let.

Mnozí z chlapců zůstali bez možnosti vyučit se. Bosko tedy sám založil učňovskou školu, kde se chlapci mohli vyučit nejrůznějším řemeslům. V roce 1853 byla ve Voldoccu přistavěna nová budova, v níž byly zřízeny první dílny. Bosko tak reagoval na prostředí městských podniků plné bezbožnosti a vykořisťování, které ohrožovalo jeho svěřence. Jako první vznikla obuvnická a stolařská dílna. V roce 1862 přibyla tiskárna a zámečnická dílna.

Nouze chudých učňů byla příčinou toho, že Don Bosko začal ve své oratoři poskytovat chlapcům ubytování. Jeho úsilí se tak postupně přesunulo z pravidelných nedělních setkání na soustavnou práci s ubytovanými chlapci. V květnu roku 1847 našel domov v Boskově Valdocké oratoři první chlapec. V 1852 se Bosko staral o 36 hochů, o dva roky později již o 115. Roku 1860 našlo domov v oratoři 470 opuštěných chudých chlapců a v roce 1862 vzrostl jejich počet na 600. Valdocká oratoř Dona Boska nakonec měla 800 obyvatel. Toto úctyhodné číslo se stalo definitivním limitem. Po celou dobu čelil Bosko výrazným finančním problémům, které provázely jeho dílo. Z lásky ke svým hochům se Bosko musel uchýlit i k žebrání. Zcela zásadní oporou mu byla matka Markéta. Ta zabezpečovala péči o všechny Valdocké chlapce.

Od počátku Boskova díla mu bylo po boku množství koadjutorů. Po založení kongregace salesiánů v roce 1959 nabídl Bosko některým mistrům, učitelům a ekonomům ve svých dílnách možnost zasvětit chudé mládeži celý svůj život. Mnozí z nich tuto možnost využili. Bosko byl přesvědčen, že mnoho chlapců má také povolání ke kněžství. Zaměřil se na vyhledávání takových mladých mužů a jejich získávání ke spolupráci. Z jeho žáků se postupně vytvořila první skupina salesiánů, kteří se zavázali soukromým slibem trvale se podílet na díle Dona Boska.<sup>65</sup>

---

<sup>65</sup> Zpracováno dle publikace: Bosco, T. Carlo, N. *Dej mi duše*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří 2006,

Významným prvkem Boskovy spirituality byla láska a úcta k Panně Marii. V roce 1872 založil sv. Jan Bosko spolu se sv. Marií Dominikou Mazzarello řeholní institut papežského práva Institut Dcer Panny Marie Pomocnice. Posláním institutu se stalo být znamením Boží předcházející lásky a mateřské starostlivosti Panny Marie pro mládež středních vrstev. Institut svou pozornost nasměroval především na dívky. Výchova a jiné aktivity se zaměřily na povznesení člověka.<sup>66</sup> Roku 1876 byla Boskem založena třetí větev salesiánské rodiny, kterou jsou Salesiáni spolupracovníci. V Česku působí také Sdružení bývalých žáků Dona Boska a Volontéři s Donem Boskem. O Volontariích Dona Boska bylo již zmíněno výše.

Během svého působení vytvořil Bosko jedinečnou výchovnou metodu, tzv. preventivní systém založený na rozumu, náboženství a laskavosti. Systém je inspirovaný láskou zakořeněnou v živém setkání s Ježíšem Kristem. Jeho těžiště spočívá především v eucharistii, v neomezené důvěře v Pannu Marii a ve věrnosti církvi a jejímu učení.

Don Bosko zemřel v Turíně 31. ledna 1888. Svatořečen byl papežem Piem XI. o Velikonocích roku 1934. V roce oslav stého výročí narozenin sv. Jana Boska ho papež Jan Pavel II. prohlásil za otce a učitele mládeže. Stalo se tak 24. ledna 1989.

Pro své dílo převzal Don Bosko heslo svatého Františka Saleského: „Da mihi animas coetera tolle“<sup>67</sup>, které vyjadřuje jeho výchovnou spiritualitu a je výrazem toho nejpodstatnějšího. Tím nejpodstatnějším je nasazení pro mladé lidi a pro všechno, co podporuje rozvoj jejich osobnosti. Toto heslo se stalo východiskem pro Boskův preventivní systém.

---

internetového zdroje: Kaplánek. Michal. *Don Bosco a salesiánský výchovný styl*, Dostupné na: <http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare/> [12. 2. 2010]

a internetových stránek kongregace, Dostupné na: <http://www.sdb.cz/zakladatel-jan-bosco/> [9. 3. 2010]

<sup>66</sup>Zpracováno dle internetových stránek kongregace, Dostupné na: <http://www.fma.cz/salesianska-rodina/salesianky-fma> [9. 3. 2010]

<sup>67</sup> V českém překladu „Dej mi duše a ostatní si vezmi.“



## 2.3 Výchova podle Dona Boska

Snahou Dona Boska a Marie Dominiky Mazzarello bylo vychovat mladé lidi v dobré křesťany a poctivé občany. Dnes je možné tento základní cíl uchopit v širších souvislostech. Citují: „*Za dobrého křesťana lze považovat člověka, který dovede propojit víru a život a vnáší do světa, v němž žije, hodnoty evangelia. Za čestného občana lze považovat člověka, který dovede spoluutvářet demokratickou společnost a angažuje se pro řešení globálních problémů, jako jsou lidská práva, světový mír, sociální spravedlnost, politika a ekologie*“.<sup>68</sup>

Don Bosko vnímal život jako dar, za který má jedinec převzít zodpovědnost. Jeho výchova v sobě zahrnuje všechny složky osobnosti člověka.<sup>69</sup> Hlavním cílem je harmonický rozvoj celistvé osobnosti.

Z hlediska biologické složky osobnosti jsou za prostředky pro naplnění hlavního cíle považovány hry, sport a vycházky. Rozvoj sociální složky se prakticky realizuje prostřednictvím podpory konkrétních projevů solidarity. Inspirací pro rozvíjení psychologické složky je Boskův psychoterapeutický přístup, který je založen na dvou podmínkách dobré komunikace. Jsou jimi progresivita a svoboda komunikace. Spirituální dimenze je pak podpořena formací svědomí mladého člověka a to tak, aby on sám dokázal hledat pravdu. Doporučená je rovněž častá zpověď a úcta k eucharistii.

Sestry salesiánky spatřují poslání své činnosti v doprovázení mladých lidí na cestě ke svatosti, spolupráci na jejich plné realizaci v Kristu a spolupráci s Duchem svatým na tom, aby Kristus rostl v srdcích dospívajících. Takto pojatou výchovu celistvého jedince salesiánky rozdělují do tří úzce souvisejících a nedělitelných oblastí. Těmito oblastmi jsou, citují: „*lidská zralost znamená podporovat v mladých proces osobního a sociálního růstu. Mladí by postupně měli přijmout zodpovědnost za vlastní růst; život z víry znamená zrání víry a její včlenění do kultury a života; orientace povolání znamená pomoci mladým*

---

<sup>68</sup> Srov. internetové stránky kongregace, Dostupné na: <http://www.fma.cz/vychova/vychova-podle-dona-boska> [3. 3. 2010]

<sup>69</sup> Lidská bytost má biologický, sociální, psychologický a spirituální rozměr.

*rozpoznat Boží plán ve svém životě a pomoci jim, aby ho dokázali přijmout jako poslání.*<sup>70</sup>

### **2.3.1 Preventivní systém**

Preventivní systém je nedílnou součástí salesiánské výchovy. Je založen na křesťanských hodnotách a z nich vyplívajícího hlubokého přesvědčení, že každá lidská bytost je jedinečná, neopakovatelná, schopná druhé obohatit.<sup>71</sup> Pozitivním nasměrováním se snaží tento systém usměrnit fyzické, duševní a duchovní síly člověka tak, aby vyrostl v harmonickou, všestranně rozvinutou osobnost. Akcent je kladen především na odpovědnost za vlastní život, schopnost realizace zralých mezilidských vztahů a otevřenost pro duchovní hodnoty.

Dalším východiskem metody je osobní vztah s Kristem. Doprovázení věřících mladých lidí na cestě k prohloubení osobního vztahu k Ježíši Kristu a k ukotvení jejich života v Bohu patří k praktické aplikaci preventivního systému. Ti, kteří nejsou věřící, jsou vedeni k tomu, aby si osvojili obecně lidské mravní hodnoty a v souladu s nimi utvářeli své svědomí. Podle takto formovaného svědomí by měli mladí lidé žít.

Od vychovatele je vyžadována především integrita osobnosti. V praxi to znamená, že jeho postoje, přesvědčení a činy jsou v souladu s tím, k čemu sám vychovává. Pro výchovu je podstatné co vychovatel je, nikoliv to, co říká. Prvním úkolem vychovatele je výchova sebe samého. Charakteristickým rysem salesiánské výchovy je spolupráce. Na prvním místě jde o spolupráci vychovatele a vychovávaného. Má-li být výchova úspěšná, je třeba, aby se na ní vědomě podílel i ten, kdo je vychováván. Salesiánský vychovatel by neměl jednat individualisticky, ale koordinovat své úsilí se všemi, kdo se na výchově mladého člověka podílejí.

Preventivní systém se opírá o tři základní pilíře. Jsou jimi rozum, laskavost a náboženství. V praxi to znamená vycházení z konkrétních potřeb mladého

---

<sup>70</sup> Srov. internetové stránky kongregace, Dostupné na: <http://www.fma.cz/vychova/principy> [3. 3. 2010]

<sup>71</sup> Toto přesvědčení je v souladu s jedním z aspektů zásady subsidiarity. Tato zásada tvoří jeden z pilířů sociální nauky katolické církve.

člověka a jasně stanovený cíl a nasměrování výchovného působení. Dobrý vychovatel vyhodnocuje dopad výchovné situace, události či zážitku na život mladého člověka. Předpokladem laskavosti vychovatele je jeho autentický zájem o vychovávaného. Mladý člověk by měl vnímat, že není vychovateli lhostejný a že na něm vychovateli záleží. V takto vytvořeném vztahu mohou být i náročné požadavky a cíle přijímány ze strany vychovávaného pozitivně. Dobře vytvořený vztah by měl být založen na přátelství a důvěře. Autorita je také důležitá, ale neměla by tento vztah určovat sama o sobě. Výhodiskem pro salesiánského vychovatele by vždy měl být jeho osobní vztah k Bohu. Prvním a nejhlubším motivem pro práci s mládeží je u něj Bůh. Nosnou myšlenkou vychovatele je trvalé a věčné štěstí, které je člověku dáno v Ježíši Kristu. Vychovatel však zároveň plně respektuje svobodu vychovávaného, kterého vychovává k odpovědnému hledání smyslu vlastního života.

### **2.3.2 Výchovná komunita**

Výchovná komunita tvoří spolu s preventivním systémem a výchovným prostředím tři základní principy, vycházející z díla Dona Boska. Základní pastorační model současné církve vychází z předpokladu, že církev je společenství. Z uvedeného vyplývá, že veškerá práce v církvi má být realizována společně a koordinovaně. Tento pastorační model převzala i kongregace salesiánů. Vytvoření výchovné komunity považuje kongregace za nutnou podmínku plodné pastorační činnosti.

Tato komunita je tvořena mladými lidmi a jejich rodiči, spolupracovníky salesiánů a řeholní komunitou. Řeholní komunita oživuje výchovnou komunitu v duchu zásad preventivního systému. Zajistit soulad a koordinaci výchovných zásahů je jedním z úkolů výchovné komunity. Mezi další patří rovněž uvedení společných ideálů, které komunita hlásá, do jejího praktického života. Komunita musí být také vnímavá k podmínkám, přicházejících z církve a sociálního prostředí a pozorná k hodnotám každého lidského jedince.

### **2.3.3 Výchovné prostředí**

Výchovné prostředí podle Dona Boska vytváří prostor pro oslovení každého z členů výchovné komunity vlastním jménem. V tomto prostoru se zároveň hodnotí činnosti každého jednotlivce. Důraz je kladen na osobnost vychovatele, který je sjednotitelem všech prvků preventivního systému. Zcela zásadní je pak přítomnost vychovatele ve výchovném prostředí. Vychovatel své působení ve výchovném prostředí zaměřuje na rozvoj lidství, vzájemné poznávání a vytváření rodinného prostředí. Vlastní výchovu směřuje k dobrým hodnotám a zodpovědnosti. Atmosféra výchovného prostředí by se měla vyznačovat klidem a radostí spolu s nepřítomností strachu. V takové prostředí by měla převládat spíše shovívavost a porozumění.

## **2.4 Salesiánská střediska mládeže**

Salesiánská střediska mládeže tvoří jeden z pilířů salesiánského díla v České republice. Prostřednictvím pestré nabídky volnočasových aktivit se snaží o výchovu mladého člověka v ovzduší osobního přístupu a přátelského prostředí. Typický je akcent na uskutečňování této činnosti v duchu evangelijních hodnot.

Jak jsem již ve své práci zmínila, kongregace salesiánů se především věnuje výchově mládeže. Za tímto účelem provozují salesiáni střediska mládeže. V těchto střediscích je činnost vždy rozdělena podle zaměření na oratoř, zájmové kroužky, kluby, katechetické, formační a spirituálně zaměřené skupiny a jednorázové, víkendové a prázdninové akce.

Oratoř v tomto pojetí představuje prostor, kde mohou děti pravidelně provozovat sport a jinou zábavnou činnost. Zájmové kroužky v oblasti hudby, ručních prací, jazyků, sportu apod., slouží mimo jiné i k vytvoření vztahů ve skupině a vztahu k zvolené oblasti zájmu. Kluby jsou určeny dospívajícím k vzájemným setkáním a zábavě. Mohou také nabídnout alternativní nabídku trávení volného času namísto komerční zábavy. Katechetické, formační a spirituálně zaměřené skupiny tvoří jedinci různého věku (nejčastěji mladí lidé do 20 let) a mají rozmanitá zaměření. Typické je pro ně náboženské nasměrování. Jednorázovými akcemi se rozumí například koncert, divadelní

představení, diskotéka, sportovní či jiná soutěž a podobně. Tyto akce bývají otevřeny i široké veřejnosti. Cílem je rozšířit působení středisek na další jedince a prezentace díla salesiánů na veřejnosti spolu s nabídkou aktivit dalším mladým lidem. K dalším z činností salesiánských středisek mládeže patří víkendové a prázdninové akce. Důležitým prvkem těchto akcí je umožnit mladým lidem zážitek křesťanského společenství.

V současnosti existuje v Čechách jedenáct salesiánských středisek mládeže. Jsou jimi Salesiánské středisko mládeže Brno-Líšeň, Salesiánské středisko mládeže Brno-Žabovřesky, Salesiánské středisko mládeže České Budějovice, Salesiánské středisko mládeže Ostrava, Salesiánské středisko mládeže Pardubice, Salesiánské středisko mládeže Plzeň, Salesiánské středisko mládeže Praha-Kobylisy Salesiánské středisko mládeže Rumburk, Salesiánské středisko mládeže Teplice, Salesiánské středisko mládeže Zlín a Církevní středisko volného času sv. Jana Boska v Havířově.

Jedním z programů salesiánských středisek mládeže je také provoz NZDM. Jako příklad uvedu Salesiánské středisko mládeže Plzeň. Součástí programu zde tvoří provoz dvou NZDM. První z nich je NZDM Balón. Realizátoři programu svůj veřejný závazek charakterizují takto, citují: *„Klub Balón je jedním ze základních programů Salesiánského střediska mládeže v Plzni (SaSM); tak jako ostatní programy se řídí křesťanskými zásadami a principy salesiánské pedagogiky. Jedná se o nízkoprahový klub, který zaměřuje svoji nabídku na děti ve věku od 9 do 15 let, jež nemají svůj volný čas organizovaný částečně nebo vůbec. Mezi základní charakteristiku klubové práce patří individuální přístup a snaha o dlouhodobost vytvářených vazeb.“*<sup>72</sup> Styl práce v tomto konkrétním zařízení NZDM je pak samotnými poskytovateli sociální služby proklamován, citují: *„Principy salesiánské pedagogické práce vycházejí z preventivního systému výchovy, tak jak ho začal používat Jan Bosco, zakladatel salesiánů. Mezi charakteristické rysy patří: laskavost a dobrota – za základní prvek jednání s mladými lidmi se považuje laskavý přístup; víra v dobré jádro v každém*

---

<sup>72</sup> Srov. internetové stránky střediska salesiánů Dona Boska v Plzni, Dostupné na:

<http://www.sdbplzen.cz/balon/> [12. 2. 2010]

*mladém člověku – snaha objevit v každém mladém člověku to dobré, co lze rozvíjet; integrální péče o mladého člověka – zájem o mladého člověka ve všech rovinách jeho zrání; vstřícná atmosféra - dát zažít mladým lidem ovzduší přijetí i s jejich nedostatky; radost, slavení, hra a srdečnost – vytváření a podpora přitažlivé atmosféry; osobní vztah – každý návštěvník je přijímán jako osoba se svými individuálními potřebami; dlouhodobost – dospívání člověka vyžaduje dlouhodobé doprovázení; život a víra - společný etický základ...“<sup>73</sup>*

---

<sup>73</sup> Srov. internetové stránky střediska salesiánů Dona Boska v Plzni, Dostupné na:  
<http://www.sdbplzen.cz/balon/> [12. 2. 2010]

# 3 Aspekty práce s mládeží

## v salesiánských střediscích mládeže

V úvodu této kapitoly bych se ráda zabývala porovnáním základního východiska pro práci NZDM a činnost salesiánského střediska mládeže. Za zcela zásadní považuji pojem prevence. O prevenci v kontextu NZDM jsem se zmínila ve své práci v kapitole Metody práce užívané v NZDM. Považuji za užitečné přiblížit teď vnímání tohoto pojmu v kontextu doby, v níž Don Bosko realizoval své dílo.

Jak bylo řečeno, nazval Bosko svůj jedinečný výchovný styl preventivní systém. Přesvědčení, že je lépe negativním jevům mezi mládeží předcházet, než je pouze následně napravovat, bylo vlastní už progresivním pedagogům doby Jana Boska. Francouzská revoluce a napoleonské války narušily politický řád Evropy. Konzervativci se obávali nové revoluce. Atmosféra ve společnosti byla nakloněna preventivním snahám pedagogů, především z důvodu úsilí o předcházení tendencím, které byly považovány za nebezpečné. Šlo například o emancipaci širokých vrstev obyvatelstva. Také v liberálních kruzích se slovo prevence užívalo velmi často.

Myšlenka prevence je však ještě mnohem starší. Již svatý Augustin tvrdil, že se chudobě má spíše předcházet než proti ní bojovat. Některá jednání v Bibli by se rovněž dala interpretovat jako tzv. preventivní jednání Boží či jako preventivní jednání Ježíše Krista.<sup>74</sup>

Dnes je pojem prevence používán především v oblasti zdravotnictví a sociální práce. Důraz z terapeutické činnosti se přesouvá na činnost preventivní. Kaplánek se domnívá, že nebezpečí spočívá ve skutečnosti, že úředně uplatňovaná preventivní opatření by mohla vést k přehnané kontrole. Jde přitom o dva úhly pohledu na prevenci. Prvním je vytváření vztahu, formace

---

<sup>74</sup> Zpracováno dle internetového zdroje: Kaplánek. Michl. *Don Bosco a salesiánský výchovný styl*, Dostupné na: <http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare/> [3. 3. 2010]

svědomí a získání mládeže pro žádoucí aktivitu. Druhý spočívá v přísném dohledu a omezení osobní svobody. V pojetí prevence dle Boska lze nalézt prvky obou úhlů pohledu: motivační i omezující. Ve svém preventivním systému uplatňoval jak důvěru, tak také bdělost. Jeho snahou bylo odvést mladé lidi z mravně ohrožujícího prostředí. Alternativní velkorysá nabídka spočívala v možnosti seberealizace odpovídající jejich potřebám.

### **3.1 Konkrétní poukazy na aspekty preventivního systému aplikované v praxi salesiánů**

Jak už jsem se snažila naznačit v předchozím textu, preventivní systém Dona Boska má jedinečný nadčasový charakter. Obdobně jako pracovníci NZDM kladou i salesiánští pracovníci s mládeží důraz na práci s výchovnou situací tady a teď. Fyzická přítomnost vychovatele při všech aktivitách návštěvníků salesiánského střediska je přitom zcela zásadní. Střediska mládeže se neorientují jen na nabídku volnočasových aktivit, ale také na budování vztahů, posilování sociálních dovedností a zážitek účasti na společenství. Pracovník střediska není teoretickým organizátorem volnočasových aktivit, ale po vzoru Dona Boska aktivním účastníkem těchto aktivit. Vlastním příkladem a jasně proklamovanými osobními postoji umožňuje návštěvníkům střediska nahlédnout na alternativní životní styl, nekomerčně orientovaný systém hodnot a v neposlední řadě také na křesťanství žité v reálném životě. Považuji za potřebné zmínit v tomto kontextu, že pracovníci střediska plně respektují svobodu názoru návštěvníků střediska.

Informovanost o činnosti salesiánských středisek mládeže je mimo jiné zajišťována prostřednictvím webových stránek české provincie salesiánů s názvem Salesiáni Dona Boska. Stránky poskytují také aktuální informace o konkrétních akcích a dění jednotlivých středisek. Tyto informace jsou podávány tak, aby byly dobře srozumitelné nejen rodičům a jinak zainteresovaným dospělým, ale především samotným dětem a mládeži. K soudobým východiskům pro metodické vedení činností jednotlivých středisek



patří Výchovně pastorační projekt salesiánské provincie Praha<sup>75</sup>, který je dokumentem Provinciální kapituly 2001. Z uvedeného dokumentu citují: „*Vznik a rozvoj salesiánských středisek zaměřených na nabídku různých volnočasových aktivit širokým vrstvám mládeže přinesly změnu v pojetí naší výchovně pastorační práce. Změna se projevila jinou formulací cíle naší práce. Zatímco v době, kdy se kolem nás shromažďovala většinou věřící mládež, bylo možné formulovat náš cíl spolu s Donem Boskem: „chceme vychovat dobré křesťany a poctivé občany“, je dnes situace jiná. Ve společnosti, v níž panuje nedůvěra vůči církvi a strach z rozhodnutí přiznat se jednoznačně a definitivně k nějakému vyznání, nemůžeme očekávat, že výsledkem našeho působení bude obrácení velkého počtu mladých lidí. Pokud ovšem věříme, že tím „největším bohatstvím je poznání Krista, našeho Pána“, a přejeme si, aby se „mladým lidem život vydařil“, snažíme se přinášet do jejich života hodnoty evangelia.“<sup>76</sup>*

Z uvedeného dokumentu dále vyplývá několik praktických zásad pro soudobou práci v salesiánských střediscích mládeže. Jsou jimi: evangelizace službou mladým lidem z lásky ke Kristu, zásada neoddělitelnosti evangelizace a sociální práce, práce s mládeží jako pastorační práce v kontextu svědectví vlastním životem a evangelium jako odpověď na hluboké touhy současného člověka.

Ráda bych nyní uvedla některé konkrétní aspekty výchovného stylu preventivního systému, s kterými se lze setkat v běžné praxi salesiánských středisek mládeže.

### **3.1.1 Rodinný duch**

Základem výchovného Boskova výchovného systému je rodinný duch. Vychovatel v něm musí být laskavým otcem. Dalo by se říci, že základem pro činnost v rámci salesiánského střediska mládeže (dále jen SaSM) je vytvoření atmosféry, kde se všichni zúčastnění cítí dobře. Podle Boska rodinu netvoří pokrevní svazky, ale cit a láska. Konkrétními poukazy na vytváření rodinného

---

<sup>75</sup> Dostupné na: <http://www.sdb.cz/ke-stazeni/salesiani-v-praxi/>

<sup>76</sup> Srov. Výchovně pastorační projekt salesiánské provincie Praha. s. 10, Dostupné na: <http://www.sdb.cz/ke-stazeni/salesiani-v-praxi/> [15. 3. 2010]

ducha v prostoru komunity SaSM jsou: být přítomen, vzájemně se milovat, dělat společně věci, komunikovat, oceňovat se, předávat, pomáhat, zkoušet, řešit problémy, odpouštět a slavit. Jak toho docílit v praxi je úkolem pracovníků SaSM. Svou časovou investicí, energií, vůlí, oddaností a obětí dávají do projektu sami sebe. Vzájemné vztahy jsou budovány na základě lásky. Odpovědnost za vztahy leží na každém z členů komunity. O dobré komunikaci jsem se už zmínila výše. Její podstata by se dala vyjádřit také v zásadě, kdy vychovatel nemluví na vychovávaného, ale k němu. Na závěr každého setkání je oceněna konkrétní činnost každého z účastníků. Potřeba ocenění je pro správný vývoj jedince naprosto nezanedbatelná. Přesto se lze často setkat s dospívajícími, kteří mají tuto potřebu nenaplněnou. Nebezpečí spočívá v hledání naplnění této potřeby v rizikovém prostředí part s asociálními projevy chování. Prostředí SaSM je také místem předávání hodnot, soudů, pojmů a ideologie. Nejde ovšem o jednostranné předávání podobající se spíše mentorování vychovatele, ale o vzájemně se obohacující vztahy mezi všemi členy výchovné komunity. Pomáháním se rozumí pomoc a útěcha v obtížných situacích. Samozřejmě nesmí být opomíjeno pomáhání na úrovni primární rodiny. Vychovatel SaSM spíše doplňuje svým povzbuzením, dodáním potřebné síly a empatickým přístupem působení primární rodiny v této oblasti. Rodinný duch v prostředí SaSM umožňuje v rámci vzájemných vztahů ověřovat dospívajícím své vlastní myšlenky a postoje. Prostřednictvím zpětné vazby se jim daří zvládat obtížný úkol hledání vlastní identity. Tak jako si dospívající potřebují před zrcadlem vyzkoušet své projevy neverbální komunikace, kterými jsou například oblečení, účes a podobně, tak také laskavé zrcadlení jejich myšlenek a postojů ze strany vychovatele SaSM má pro ně velký význam. Při řešení problémů se vychovatel řídí zásadou neřešit, kdo za vzniklou situaci může, ale jak se účinně se vzniklou situací vypořádat. V případě negativních projevů chování vychovatel zasáhne citlivým způsobem. Jak už bylo řečeno, výchova by měla být nejen laskavá, ale i pevná. Po zjednání nápravy musí zákonitě přijít odpuštění. Vychovávaný nesmí ani na chvíli zapochybovat, že i když je napomínán, je vychovatelem stále milován. V praxi SaSM to znamená právě onu službu mládeži z lásky ke Kristu.

V takovém přístupu není místo pro osobní pocity sympatie či antipatie a dlouhodobý hněv. Odpuštěním by měla být nastolena opět rovnováha ve vzájemných vztazích. Společným zážitkem z oslav svátků a výročí mohou dospívající zakusit radost ze společenství a vlastní sounáležitost a příslušnost ke komunitě. Považuji tyto prožitky za významné momenty pro zdravý rozvoj osobnosti dospívajícího.

Nyní máme obraz rodinného ducha komunity SaSM. Zamyslím-li se nad svými vlastními zkušenostmi z praxe NZDM, musím připustit, že myšlenka prostředí v rodinném duchu je velmi inspirativní. Samozřejmě je potřeba nezapomínat na specifické potřeby klientů NZDM, nekonzistentnost klientské skupiny a zkušenost klientů NZDM s vlastním rizikovým chováním a jeho důsledky. Budu-li ovšem vycházet z předpokladu interaktivního modelu sociální práce v praxi NZDM, pak se mi jako přínosné jeví zejména opravdová přítomnost pracovníka na službě v pojetí prostředí v rodinném duchu, zmíněný způsob komunikace a naplnění potřeby ocenění dospívajících. Nápadnou podobnost s metodami kontaktní práce spatřuji rovněž v možnosti ověřování si vlastních myšlenek a postojů mladých lidí ve výchovné komunitě SaSM. Pro dobrou praxi NZDM může být tedy aplikace aspektu Boskova preventivního systému, kterým je vytváření prostředí v rodinném duchu, velmi podnětná a přínosná. Domnívám se, že takto koncipované prostředí může zlepšit podmínky pro kvalitní poskytování sociální služby NZDM.

### **3.1.2 Zásady komunikace v preventivním systému**

O nezbytnosti dobré komunikace v preventivním systému v praxi SaSM jsem se ve své práci zmínila již několikrát. Na tomto místě bych tyto obecné informace ráda doplnila o několik praktických doporučení. Salesiánští pracovníci s mládeží dbají při komunikaci na následující zásady: naslouchání s plnou pozorností, udávání dobrých podnětů, přijímání mlčení, zdržování se unáhlených úsudků spolu s vyhýbáním se okamžitým řešením, uznávání pocitů a pomáhání samotným dětem a dospívajícím s nalezením vlastních řešení. Naslouchání s plnou pozorností s dobrými podněty by se dalo chápat ve smyslu empatického

naslouchání Carla Rogerse. Ticho v komunikaci by pak nemělo být přijímáno se strachem a nemělo by být zaplňováno zbytečným mentorováním. Akceptace mlčení jako součásti komunikace umožňuje dát komunikujícímu prostor k přemýšlení nad vyvstalým tématem rozhovoru. Důvěrný vztah mezi komunikujícími může být pro danou chvíli nenávratně ztracen, vysloví-li dospělý komunikující nahlas unáhlený úsudek. V takovém případě dospívající obvykle zaujme okamžitě obranný postoj a další komunikace na úrovni vzájemného partnerství se stává nemožnou. Rovněž okamžitá a obvykle i univerzálně jednoduchá řešení se mohou snadno stát bariérou v dobré komunikaci. Velmi významné je rovněž nikdy nebagatelizovat pocity dětí a dospívajících. Mohlo by se tak stát, že se jedinec ocitne izolován sám se svými pocity. Navázání komunikace s takovým jedincem pak může být značně obtížným úkolem. Hledání vlastních řešení aktuálně prožívaných situací je plně v souladu se zásadou subsidiarity a také s jedním z obecných cílů moderního pojetí sociální práce.

Aspekt preventivního systému Dona Boska, kterým je právě popsany způsob komunikace, si dovoluji považovat za komplexně přenositelný do dobré praxe NZDM. Kontaktní práce je založena na vztazích, které se projevují v komunikaci mezi pracovníky a klienty NZDM. Všechny z výše uvedených praktických doporučení považuji za obohacující prvky pro komunikaci v prostředí NZDM.

### **3.1.3 Pravidla jako poskytnutí opěrných bodů**

Každé ze SaSM má svá vnitřní pravidla, stejně tak jako zařízení NZDM. Považuji za potřebné pozastavit se u práce s pravidly na základě přesvědčení Dona Boska, týkajícího se mladých lidí. Cituji: *„Tato nejkřehčí a nejcennější část lidské společnosti, na které je založena naděje ve šťastnou budoucnost, není ze své přirozenosti zkažená...Jestliže se někdy stane, že už v tomto věku mají chyby, je to zapříčiněno spíš lehkomyšlností než úmyslnou špatností. Tito chlapi skutečně potřebují laskavou ruku, která se jich ujme, bude o ně pečovat*

*a povede je...*“<sup>77</sup> Na základě tohoto přesvědčení pak Bosko sepsal krátký seznam toho, co by měli chlapci a vychovatelé v oratoři dělat a čeho by se měli vyvarovat.

V dnešní době se potřeba pravidel jako prvku výchovy jeví jako velmi potřebná. Dalo by se říci spolu s Ferrerem<sup>78</sup>, že v době nejistoty bez pravidel mnoho mladých lidí jakoby nevědělo, jak přežít. Hledání vlastního smyslu života se tak může jevit velmi obtížným úkolem. Samotní rodiče, kteří by měli být tvůrci a uplatňovateli pravidel v primární rodině, jsou často naplněni zmatkem a pochybnostmi v orientaci v soudobé společnosti. Bosko pochopil nezbytnost řádu, který je zpočátku vnější, ale postupem doby dochází k jeho zvnitřnění. V tomto kontextu kladl důraz na pravidla jako systém stěžejních výchozích bodů. Ty se pak mají stát opěrnými sloupy v životě jedince. SaSM vychází při tvorbě pravidel, určených dětem a mladým lidem k orientaci v prostředí komunity SaSM z těchto Boskových myšlenek. V souvislosti s rolí vychovatele jsem se už zmiňovala, že jeho prvořadým úkolem je práce na výchově sebe sama. Mají-li být pravidla respektována těmi, komu jsou určena (v tomto případě členům výchovné komunity SaSM) musí být zvnitřněna a pochopitelně také dodržována zejména těmi, kdo na jejich dodržování mají dohlížet (tedy salesiánskými pracovníky SaSM). Nestačí ovšem, aby dodržování pravidel bylo pro pracovníky formální povinností. Systém hodnot, nesený pravidly SaSM musí být pracovníkům zvnitřnělý a vlastní. Při samotné tvorbě se v SaSM vychází především z tradičních křesťanských hodnot. Dalším předpokladem dobrého zavedení pravidel do praxe SaSM je jejich přesnost a hlavně uskutečnitelnost. Poselství, které v sobě dané pravidlo nese, musí být jednoznačné. Z vlastní zkušenosti z práce s klienty NZDM vím, že pokud je pravidlo příliš komplikovaně formulováno, ztrácí na své schopnosti být klienty vůbec vnímáno, natož pak přijato do praktického jednání a chování. Hodnoty, které se snaží v SaSM zakomponovat do svých vnitřních pravidel, určených dětem a mládeži, jsou nejlépe předávány prostřednictvím svědectví

---

<sup>77</sup> Srovn. Ferrero, Bruno. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Boska*. Portál. Praha 2004. s. 42

<sup>78</sup> Bruno Ferrero je ředitelem turínského nakladatelství ElleDiCi.

vlastního života. Za velmi nebezpečný se dá považovat rozdíl mezi slovy a činy. Důležité je také pravidla pravidelně ověřovat, aktualizovat a přizpůsobovat aktuálnímu věku a podmínkám samotných dětí a mládeže.

Na práci s pravidly zařízení NZDM se zaměřují i pracovníci NZDM. Ze své praxe však vím, že východiskem pro jejich tvorbu a aplikaci do praxe je především zaměření se na vytvoření bezpečného prostředí, které má co možná nejvíce eliminovat možnost vzniku rizikového chování v prostorách zařízení. Domnívám se, že pokud samozřejmě bude i nadále kladem důraz na toto východisko, může být přístup k práci s pravidly, tak jak jej vnímají a uplatňují v SaSM, výrazně efektivnější při vyžadování dodržování pravidel klienty NZDM. Nároky jsou v tomto případě kladeny především na samotného pracovníka NZDM.

### **3.1.4 Salesiánská výchova k hodnotám**

Výchova k hodnotám by měla být především úkolem primární rodiny. V soudobé uspěchané době, kdy rodiče bývají obvykle příliš zaměstnání a musí čelit značným nárokům na přežití ve společnosti zaměřené na výkon a úspěch, se může stát, že tento důležitý prvek výchovy se ve výchovném působení primární rodiny poněkud vytrácí. Výchova podle Dona Boska by měla být stimulující, činná, tvořivá, konkrétní a jak už bylo zmíněno především preventivní. Vycházíme-li z předpokladu významu osobnosti vychovatele pro výchovný proces, musí tedy být hodnotový systém vychovatele postaven na pevných základech. Základní hodnota pak na sebe nevyhnutelně váže hodnoty další. Salesiánský vychovatel vychází z hodnoty důstojnosti lidské osoby, protože ta je obrazem Božím přesně v souladu se zásadami sociální nauky církve. Tato základní hodnota pak logicky s sebou přináší hodnoty jako mír, ekologii, odpovědnost, solidaritu, spravedlnost, tvořivost a další. Takové hodnoty jsou pro osobnost salesiána vlastní a projevují se konkrétními postoji v každodenním životě, kterými jsou přátelství, porozumění, statečnost, věrnost, důvěra, pracovitost, trpělivost, optimismus, zbožnost, vděčnost a spousta dalších. Má-li být vztah vychovatele a vychovávaného rovnocenný a obohacující,

pak se zde otevírá velká možnost předávání hodnotového systému salesiánského vychovatele přirozeným způsobem návštěvníkovi SaSM. Při tomto procesu předávání hodnot se salesiáni řídí několika praktickým doporučeními. Prvním z nich je skutečnost, že hodnoty musí být nějakým způsobem pro dospívajícího měřitelné. Dospívající by měl získat náhled, co a za jakých okolností je od něj očekáváno. Zcela zásadní je skutečnost, že hodnotám je potřeba mladého člověka učit a to v přímém kontaktu s reálně žitou skutečností. Výborné jsou konkrétní poukazy na různé způsoby lidského jednání a chování. V SaSM jsou všechny činnosti prováděny společně. Důraz na společenství a jeho schopnost předávání si hodnot uvnitř společenství je pro preventivní systém naprosto nepostradatelným prvkem. Bosko pochopil, že, cituji: „*hodnoty jsou abstraktními myšlenkami, zatímco konkrétní vzory okouzlují a přesvědčují.*“<sup>79</sup>

Pracovníci NZDM by měli mít na paměti, že právě oni se mohou stát pro klienty vzory. Nelze samozřejmě očekávat, že každý pracovník NZDM bude vycházet ze stejného hodnotového systému. Ten je pro každého jedince svým způsobem unikátní a jedinečný. Přesto si dovoluji domnívat se, že formace osobnosti pracovníků v sociálních službách, kteří pracují v NZDM, by se mohla v ledasčem učit od formace osobnosti salesiánských pracovníků s mládeží. Vždyť například z hodnoty důstojnosti lidské osoby vychází nejen zásady sociálního učení církve, ale i Etický kodex sociálních pracovníků. Zcela zásadně se tato hodnota odráží i v koncepci Standard kvality v sociálních službách. Z vlastní praxe při práci v NZDM reflektuji absenci zvnitřnění této hodnoty u pracovníků v sociálních službách, kteří ze zákona splnili všechny náležitosti pro výkon povolání. Odborníci ČAS se přiklání k názoru, že s klienty NZDM by měl pracovat vyzrálý jedinec s dobře vystavěným hodnotovým systémem. Ten by také měl na klienty působit jako pozitivní vzor. Praxe mnohých NZDM tomu však bohužel neodpovídá.

---

<sup>79</sup> Srov. Ferrero, Bruno. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Boska*. Portál. Praha 2004. s. 47

### **3.1.5 Usměrnění agresivity v kontextu s Boskovým preventivním systémem**

Konfrontace s násilím je jedním z fenoménů dnešní doby. Agresivita samotná je pak formou energie, která se bez usměrňujícího zásahu vychovatele může stát destruktivní. Ferrero se domnívá, že pokud jedinec sám žije v agresivním prostředí destruktivním způsobem, stává se nakonec sám bezcitně násilným a agresivním. V souvislosti s agresivní poruchou chování jsem se tímto tématem ve své práci zabývala už v kapitole Agresivní porucha chování – šikana. Na tomto místě chci přiblížit řešení agresivních projevů chování v prostředí SaSM. Salesiáni se v duchu preventivního systému snaží především takovým projevům předcházet. Nezbytné je tedy vyhnout se nudě a zahálce. Spolu s Ferrem si dovolují domnívat se, že jedinci bez kulturních, sportovních a ideových podmětů snadno podléhají nudě. Z nudy pak obvykle pramení vybití přebytné energie agresivním chováním.

Pokud už dojde k projevu agresivity v chování návštěvníka SaSM, pak je postupováno v duchu pevné a rozhodné výchovy. Pracovník dává svým postojem jasně najevo, že agresivitou nelze dosáhnout ničeho. Pozitivně oceňuje spolupráci, pomoc ostatním a správné jednání. Uvědomuje si rovněž, že mnohé projevy agresivity pramení z frustrace. Posiluje proto své svěřence k vývoji zdravého sebevědomí a k sebejistotě. Agresivním projevům se dá předcházet rovněž naplněním potřeby ocenění a důsledným dodržováním řádu, daného pravidly SaSM, jak už bylo zmíněno výše. Vychovatel by se také neměl nikdy nechat strhnout chováním vychovávaného k vlastním agresivním projevům. Práce s mládeží, vnímaná jako pastorační služba, je dobrým předpokladem pro zvládnutí sama sebe samotným pracovníkem SaSM. Rovněž skupina, výchovná komunita či oratoř může být nápomocná při objevování potěšení ze společenství, ve kterém může jedinec sdílet své plány, sny a představy o budoucnosti bez agresivních projevů chování.



## **3.2 Aspekty Boskova preventivního systému v dobré praxi NZDM**

Dovoluji si spatřovat podobnost východiska preventivního systému Dona Boska a filozofie činnosti NZDM. Don Bosko vytvářel ve své oratoři bezpečný prostor spolu s nabídkou vzdělání a volnočasových aktivit svým chlapcům. Pracovníci NZDM se snaží v klubovém prostředí zařízení NZDM rovněž vytvořit zázemí, bezpečný prostor a místo pro seberealizaci cílové skupiny klientů. K standardní nabídce NZDM patří mimo jiné i doučování a pestrá nabídka volnočasových aktivit.

Stejně tak jako Bosko, tak i pracovníci NZDM vychází při své práci z dobře vybudovaného vztahu mezi klientem a pracovníkem. Bosko za zcela zásadní považuje kvalitní komunikaci mezi vychovávaným a vychovatelem. Dobře vybudovaný vztah mezi pracovníkem a klientem je základem metod kontaktní práce, aplikované v dobré praxi NZDM. Inspirativní je rovněž Boskova vize vychovatele, pracujícího v duchu preventivního systému. Pro pracovníka NZDM není podmínkou, aby jeho motivace k práci s mladými lidmi vycházela primárně z křesťanské hodnotové a postojové orientace. Nicméně pokud by se dal obraz Boskova vychovatele zobecnit na aspekty praktické činnosti, pak se domnívám, že za úvahu stojí minimálně myšlenka napomáhání při formaci svědomí vychovaného. Snahou pracovníků NZDM je být nápomocni při hledání identity dospívajících. Hledání pravdy o sobě na základě dobře formovaného svědomí by podle mého názoru mohlo být pro dospívajícího jedince velmi přínosné.

Ačkoliv tedy práce s mládeží v SaSM může vycházet z naprosto odlišné motivace, než jakou je motivace pracovníků NZDM k výkonu jejich povolání, zdá se, že mnohá východiska mohou být společná. NZDM je poměrně mladá sociální služba. Přestože se převážně prostřednictvím ČAS aktivně snaží o tvorbu vlastních metod práce, které se jeví být velmi efektivní, domnívám se, že preventivní systém Dona Boska může být i pro moderní pojetí sociální práce v NZDM velmi inspirativní.

## Závěr

Ve své práci jsem se snažila nalézt aspekty práce salesiánských středisek mládeže, které by se daly s úspěchem aplikovat do praxe nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Domnívám se, že se mi podařilo najít nejen aspekty výchovného stylu preventivního systému, který je základem práce salesiánských středisek mládeže, ale i některá společná východiska pro práci s mládeží v obou zmíněných institucích.

V práci uvádím rovněž příklad, kdy je provozovatelem NZDM samotné salesiánské středisko mládeže. Z uvedeného se lze domnívat, že salesiánské středisko mládeže, jako poskytovatel sociální služby nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, může v kontextu s ryze křesťanskými prvky a východisky, obohacovat své klienty přesahem standardně poskytovaných úkonů dle zákona 108/2006 Sb. O sociálních službách do nabídky uspokojení spirituálních potřeb dospívajících.

Zaujala mne rovněž motivace a formace salesiánských pracovníků s mládeží. Dovoluji si domnívat se, že prostudování základních principů preventivního systému Dona Boska by mohlo být nemalou pomocí pracovníkům NZDM při koncipování výsledné podoby konkrétní sociální služby.

# Seznam použitých zdrojů

## Citovaná literatura:

Bosco, Teresio. Carlo, Nanni. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*. Přeložil Jaroslav Kopecký. Odpovědný redaktor Zdeněk Jančařík. 1. vydání. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří 2006. IBSN 80-7192-882-8

Ferrero, Bruno. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Boska*. Přeložil Ladislav Heryán. Odpovědná redaktorka Jaroslava Fejková. 1. vydání.

Portál s. r. o. Praha 2004. IBSN 80-7178-937-2

Matoušek, Oldřich. kolektiv. *Metody a řízení sociální práce*. Odpovědný redaktor Dominik Dvořák. 1. vydání. Portál, s. r. o. Praha 2003. IBSN 80-7178-548-2

Slowík, Josef. *Speciální pedagogika*. Odpovědná redaktorka Helena Bendová. 1. vydání. Grada Publishing, a. s. Praha 2007. IBSN 978-80-247-1733-3

Sokol, R. Treflová, V. *Sociální pracovník v rezidenčních zařízeních sociálních služeb*. ASPI. Praha 2008. IBSN 978-80-7357-316-4

Vágnerová, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky*. Odpovědný redaktor Dominik Dvořák. 3. vydání. Nakladatelství Portál, s. r. o. Praha 2002. IBSN 80-7178-678-0

Vybíral, Zdeněk. *Psychologie komunikace*. Odpovědná redaktorka Lenka Běloušková. 1. vydání. Nakladatelství Portál, s. r. o. Praha 2005. IBSN 80-7178-998-4

## Citované prameny:

Zákon č. 108/2006 o sociálních službách

Výchovně pastorační projekt salesiánské provincie Praha

## Citované internetové zdroje:

<http://www.fma.cz/vychova/principy>

<http://www.fma.cz/vychova/vychova-podle-dona-boska>

<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/salesiani-v-praxi/>

### Použitá literatura:

Bosco, Teresio. Carlo, Nanni. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*. Přeložil Jaroslav Kopecký. Odpovědný redaktor Zdeněk Jančařík. 1. vydání. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří 2006. IBSN 80-7192-882-8

Ferrero, Bruno. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Boska*. Přeložil Ladislav Heryán. Odpovědná redaktorka Jaroslava Fejková. 1. vydání.

Portál s. r. o. Praha 2004. IBSN 80-7178-937-2

Křížková, Marie, Rút. *Kniha víry, naděje a lásky*. 1. vydání. Portál s. r. o. Praha 1996. IBSN 80-7178-122-3

Matoušek, Oldřich. a kol. *Základy sociální práce*. Odpovědný redaktor Dominik Dvořák. 1. vydání. Nakladatelství Portál, s. r. o. Praha 2001. IBSN 80-7178-473-7

Matoušek, Oldřich. kolektiv. *Metody a řízení sociální práce*. Odpovědný redaktor Dominik Dvořák. 1. vydání. Portál, s. r. o. Praha 2003. IBSN 80-7178-548-2

Matoušek, Oldřich. Koláčková, Jana. Kodýmová, Pavla. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Odpovědný redaktor Dominik Dvořák. 1. vydání. Nakladatelství Portál, s. r. o. Praha 2005. IBSN 80-7367-002-X

Pospišil, Ctirad, Václav. *Teologie služby*. Odpovědná redaktorka Ivana Albrechtová. 1. vydání. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří 2002. IBSN 80-7192-748-1

Slowík, Josef. *Speciální pedagogika*. Odpovědná redaktorka Helena Bendová. 1. vydání. Grada Publishing, a. s. Praha 2007. IBSN 978-80-247-1733-3

Sokol, R. Treflová, V. *Sociální pracovník v rezidenčních zařízeních sociálních služeb*. ASPI. Praha 2008. IBSN 978-80-7357-316-4

Vágnerová, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky*. Odpovědný redaktor Dominik Dvořák. 3. vydání. Nakladatelství Portál, s. r. o. Praha 2002. IBSN 80-7178-678-0

Vybíral, Zdeněk. *Psychologie komunikace*. Odpovědná redaktorka Lenka Běloušková. 1. vydání. Nakladatelství Portál, s. r. o. Praha 2005. IBSN 80-7178-998-4

## Prameny:

Klíma, Petr. Herzog, Aleš. Kunc, Stanislav. Racek, Jindřich. Zahradník, Michal. *Kontaktní práce – antologie textů České asociace streetwork*. odborný garant Petr Klíma. Publikováno v rámci projektu „Profesní vzdělávání pracovníků a odborníků v Nizkoprahových zařízeních (NZDM) a streetwork (SW) sdružených v ČAS“. 2007

Zákon č. 108/2006 o sociálních službách

Výchovně pastorační projekt salesiánské provincie Praha

## Internetové zdroje:

<http://www.fma.cz/salesianska-rodina/volonterky-dona-bosca-vdb/>

<http://www.fma.cz/salesianska-rodina/volonterky-dona-bosca-vdb/>

<http://www.fma.cz/vychova/preventivni-system>

<http://www.fma.cz/vychova/vychovna-komunita>

<http://www.fma.cz/vychova/vychovne-prostredi>

<http://www.sdb.cz/strediska-mladeze/>

<http://www.sdb.cz/o-salesianech/>

<http://www.sdb.cz/o-salesianech/>

<http://www.sdb.cz/ignac-stuchly-staricek/>

<http://www.sdb.cz/o-salesianech/>

<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare/>

<http://www.sdb.cz/zakladatel-jan-bosco/>

<http://www.sdbplzen.cz/salesianska-komunita/>

<http://www.sdbplzen.cz/balon/>

<http://www.janbosko.pavucina.org/article.php?id=stepan&part=3>

<http://ostrava.sdb.cz/historie1/>

<http://praha.sdb.cz/historie.html>

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Anno\\_Domini\\_\(%C4%8Dasopis\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Anno_Domini_(%C4%8Dasopis))

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Rerum\\_novarum](http://cs.wikipedia.org/wiki/Rerum_novarum)